

Susanna Ek

VANHEMPIEN OSALLISUUS AVOI- MESSA VARHAISKASVATUKSESSA

Opinnäytetyö
Sosionomi-koulutus

2019

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Susanna Ek	Sosionomi (AMK)	Huhtikuu 2019
Opinnäytetyön nimi		
Vanhempien osallisuus avoimessa varhaiskasvatuksessa		51 sivua 5 liitesivua
Toimeksiantaja		
Kouvolan kaupunki, avoin varhaiskasvatus		
Ohjaaja		
Tuomo Paakkonen		
Tiivistelmä		
<p>Tässä opinnäytteessä tutkittiin vanhempien osallisuutta Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa. Osallisuuden tärkeimpinä tarkastelun lähtökohtina ovat Shierin porrasmalli ja yhteisöllinen ja kokemuksellinen näkökulma. Avoin varhaiskasvatus on matalakynnyksinen, maksuton ja avoin Kouvolan kaupungin tarjoama palvelu perheille ja muille lasta hoitaville aikuisille.</p>		
<p>Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat ajattelemaan uudella tavalla toiminnan suunnittelua ja ottamaan uusia toimintatapoja käyttöön. Opinnäytteen tarkoitus oli löytää malli, joka vastaa vanhempien osallisuuden tarpeita olla mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa toimintaa, sekä saada tietoa siitä, miten vanhemmat haluavat kehittää osallisuuden toimintatapoja.</p>		
<p>Tutkimuskysymyksiä on kolme: 1. <i>Miten osallisuustori -malli lisää vanhempien osallisuutta avoimessa varhaiskasvatuksessa?</i> 2. <i>Mitä mieltä lapsiperheet ovat osallisuuden toteutumisesta avoimessa varhaiskasvatuksessa?</i> 3. <i>Miten perheet haluaisivat kehittää osallisuutta edistäviä toimintatapoja?</i></p>		
<p>Tutkimusote on laadullinen kehittämistutkimus. Osallisuustorilla kysyttiin vanhemmilta ideoita ja näkemyksiä toiminnasta. Osallisuustorin toteutumista arvioitiin vanhempien palautteen ja henkilökunnan havaintojen avulla. Kyselyn avulla etsittiin vastausta toteutuneesta osallisuudesta Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa. Se, miten vanhemmat haluavat kehittää osallisuuden toimintatapoja (osatekijöitä, elementtejä), selvitettiin haastattelun avulla.</p>		
<p>Osallisuustori lisäsi vanhempien aktiivisuutta ja osallisuutta. Osa vanhemmista haluaisi jatkaa keskustellen antamistaan ideoista ja ottaa vastuuta toteuttamisesta. Vanhemmat arvioivat erityisesti asiakaslähtöisyyden, yhteisöllisyyden ja vanhemmuuden tukemisen hyväksi. Vanhemmilla oli erilaisia mielipiteitä vaikuttamisen tarpeistaan. Osa kokee suunnitteluun osallistumisen tärkeäksi ja osa haluaa vain osallistua toimintaan. Avoimen varhaiskasvatuksen tulee ottaa huomioon vanhempien erilaiset tarpeet osoittaa osallisuuttaan. Tärkeimmiksi kehittämisen kohteiksi vanhemmat nimesivät yhteisöllisyyden ja vanhemmuuden tukemisen. Yhteisiä kokemuksia vanhemmat toivovat saavansa suunnitellusta toiminnasta, teemakeskusteluista ja yhdessä tekemisestä. Vanhemmat toivovat ammattilaisen näkökulmaa lastensa kehittymiseen ja läsnäoloa vuorovaikutustilanteissa.</p>		
<p>Tämän tutkimuksen tuloksista hyötyy avoin varhaiskasvatus Kouvolaissa. He voivat kehittää tapaa ottaa vanhemmat mukaan suunnitteluun ja vastuun jakamiseen.</p>		
Asiasanat		
osallisuus, avoin varhaiskasvatus, vanhemmat		

Author (authors)	Degree	Time
Susanna Ek	Bachelor of Social Services	April 2019
Thesis title Parental Involvement in Open Early Childhood Education of Kouvola		51 pages 5 pages of appendices
Commissioned by The city of Kouvola		
Supervisor Tuomo Paakkonen		
<p data-bbox="164 689 300 719">Abstract</p> <p data-bbox="164 725 1461 1048">This thesis explored parental involvement in open early childhood education of Kouvola. The most important starting points for participation were the Shier staircase and the communal and experiential perspective. Open Early Childhood Education is a low-threshold, free and open service provided by the City of Kouvola for families and other adults who care for a child. The basics of the Early Childhood Education Plan obligate you to think in a new way about planning activities and introducing new ways of working. Open early childhood education of Kouvola wants to develop a more customer-oriented and participatory approach. The objective of the thesis was to find a model that matches the needs of participation and to find information on how parents want to participate.</p> <p data-bbox="164 1093 1461 1415">There were three research questions: 1. How does the participatory market model increase parental involvement in open early childhood education? 2. What is the view of families concerning participation in open early childhood education? 3. How do families want to develop policies that advance participation? The research method was qualitative development research. Parents were asked about ideas about the activities. The success of the participatory market was measured by parents' feedback and staff observations. The survey looked for an answer to the current state of participation in open early childhood education of Kouvola. The way parents want to develop participatory approaches (components, elements) was analyzed through an interview.</p> <p data-bbox="164 1460 1461 1854">The participatory market increased the activity and involvement of the parents. Parents wanted to continue discussing their ideas afterwards. Parents especially appreciated the customer-oriented approach, communality and the support for parenting. Parents had different opinions about their needs for influence. Some find it important to participate in the planning and some just want to get involved in the planned events. Open early childhood education should take into account the different needs of parents to show their participation. Parents named support for community and parenting as the most important areas for development. Parents want to have planned activities and themed discussions. They also want to do things together with other families. Parents want a professional perspective on the development of their children and the presence of a professional in interaction situations.</p> <p data-bbox="164 1899 1461 1966">The results will benefit open early childhood education in Kouvola. They can develop a way to involve parents in planning and sharing responsibilities.</p>		

South-Eastern Finland
University of Applied Sciences

Keywords

participation, open early childhood education, parents

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	TEORIATAUSTA.....	7
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.....	8
2.2	Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	11
2.3	Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	13
3	TUTKIMUKSEN TAUSTA.....	15
3.1	Kehittämissympäristönä avoin varhaiskasvatus Kouvolassa.....	15
3.2	Kouvolan avoimen varhaiskasvatuksen toiminnan tavoitteet.....	17
3.3	Osallisuuden lisääminen kehittämisen kohteena.....	19
3.4	Osallisuustori-malli osallisuutta lisäävänä menetelmänä.....	20
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	21
4.1	Tutkimuskysymykset.....	21
4.2	Tutkimusote.....	22
4.3	Toimintatutkimus.....	23
4.3.1	Haastattelu.....	25
4.3.2	Kysely.....	26
4.4	Toimijoiden tehtävät ja vastuut ja dokumentointi.....	26
4.5	Prosessin kulku.....	27
4.5.1	Osallisuustorin toteutus.....	29
4.5.2	Haastattelujen ja kyselyjen toteutus.....	31
5	AINEISTON ANALYYSI.....	33
6	TUTKIMUSTULOKSET.....	36
6.1	Miten osallisuustori-malli lisää vanhempien osallisuutta avoimessa varhaiskasvatuksessa?.....	36
6.2	Mitä mieltä vanhemmat ovat osallisuuden toteutumisesta avoimessa varhaiskasvatuksessa?.....	37
6.3	Miten vanhemmat haluaisivat kehittää osallisuutta edistäviä toimintatapoja?.....	38

6.3.1	Asiakaslähtöisyys	39
6.3.2	Yhteisöllisyys	39
6.3.3	Vanhemmuuden tukeminen	41
6.3.4	Kehittäminen ja suunnittelu	43
6.3.5	Tiedottaminen	44
6.3.6	Fyysiset ympäristöt	45
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	46
7.1	Osallisuustori vanhempien osallisuutta lisäävänä mallina	46
7.2	Osallisuuden toteutuminen Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa	47
7.3	Osallisuuden kehittäminen Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa	47
8	POHDINTA	50
	LÄHTEET	53

LIITTEET

Liite 1. Osallisuustorin kysymykset ja otsikot

Liite 2. Kysely

Liite 3. Avoimet haastattelukysymykset

Liite 4. Tiedotus vanhemmille

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö lähti liikkeelle kiinnostuksesta vanhemmuuden tukemiseen. Oma kokemus äitinä ja avoimen varhaiskasvatuksen käyttäjänä yhdistyivät kiinnostukseeni ja saivat aikaan kysymyksen, miten voin auttaa vanhempia. Kysymys tarkentui ottaessani yhteyttä Kouvolan avoimen varhaiskasvatustyksikön johtajaan. Avoimessa varhaiskasvatuksessa haluttiin lisätä vanhempien osallisuutta ja siihen haluttiin löytää uusi menetelmä. Opinnäytteen tarkoitus on löytää toimintamalli, joka vastaa vanhempien osallisuuden tarpeita olla mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa. Sen tarkoituksena on myös saada tietoa siitä, miten vanhemmat haluavat kehittää osallisuuden toimintatapoja.

Uudet, elokuussa 2017 käyttöön otetut, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, kehittävät asiakkaan osallisuutta ja toiminnallisuutta. Niiden merkitystä ja vaikutusta halutaan lisätä suunnitelmien ja menetelmien toteuttamisessa. Uudistus on valtakunnallinen ja se edellyttää paikallisten suunnitelmien tekemistä. Jokaisen kunnan ja varhaiskasvatuksen yksikön on mietittävä itselleen sopiva malli toteuttaa lisääntyvää asiakkaan osallisuutta ja toiminnallisuutta. Varhaiskasvatuksen perusteet määrittelevät ne arvot ja käsitykset, joiden pohjalta toimintaa ja menetelmiä tulee suunnitella. Itselleni osallisuuden kehittämisen työssäni lastentarhanopettajana on ollut innostavaa jo ennen kuin tavoitteet uudelleen määriteltiin. Oma opinnäytteeni on tukemassa tätä kehittämistyötä Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa. Osallisuuden lisäämisen kulttuuri etenee hiljalleen käytännön varhaiskasvatuksessa. Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat aiheuttaneet hämmennystä, mutta myös arvojen uudelleen määrittelyä ja sitä kautta uusien menetelmien syntymistä. (Saarinen 2018, 27.) Varhaiskasvatuksen työntekijät miettivät, miten innostaa vanhempia osallistumaan ja vaikuttamaan koko perheen hyvinvointiin.

2 TEORIATAUSTA

Varhaiskasvatus on vuoden 2013 jälkeen toiminut Opetus- ja Kulttuuriministeriön alaisuudessa. Sillä haluttiin korostaa lapsen oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta kouluun. Uusi varhaiskasvatustilaki (13.7.2018/540) uudisti si-

sällön määrittämisen. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan ”lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta, jossa erityisesti painottuu pedagogiikka”. Varhaiskasvatus-termiä saavat käyttää institutionaaliset, yhteiskunnalliset tai muut toimijat, jotka järjestävät ohjausta ja pedagogiikkaa kotikasvatusta tukien, mutta muualla kuin kodeissa. Päivähoito ja varhaiskasvatus määritellään toistaiseksi vielä synonyymeina. Suomessa varhaiskasvatusta antavat päivähoito, perhepäivähoito ja niiden ulkopuolinen avoin toiminta. (Helenius & Lummelahti 2018, 12-13.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittää (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 9) ulkopuolisen avoimen toiminnan muuna varhaiskasvatuksena, johon tämän tutkimuksen avoin varhaiskasvatus -termi kuuluu.

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Uutta lakia täydennettiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla vuonna 2016, jotta laatua kehitettäisiin. Paikallisessa suunnitelmassa varhaiskasvatuksen järjestäjä saa päättää mm.

- ”miten varhaiskasvatuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat (kuten avoin varhaiskasvatus, kirjoittajan oma huomio), kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat muut paikalliset suunnitelmat otetaan varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa huomioon
- miten varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan, miten sen toteuttamista arvioidaan ja miten sitä kehitetään” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 11-12.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 tavoitteena on lasten laaja-alainen osaamisen kehittäminen. Se muodostuu ”arvojen ja asenteiden sekä tahdon yhdistelmästä, jota tiedot, kyvyt, taidot ja ominaisuudet vahvistavat”. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet jaetaan viiteen eri alueeseen. Ne ovat:

Ajattelu ja oppiminen

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria on tahdottu määritellä sitä kehittävän ja ohjaavien periaatteiden, oppimisympäristön ja yhteistyön (huoltajien kanssa tehtävän ja monialaisen) näkökulmasta. Osallisuus mainitaan yhtenä tärkeimmistä toimintaa määrittävistä tekijöistä varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnallisissa perusteissa. Siinä nähdään lapsi aktiivisena toimijana ja kokonaisvaltaisena oppijana. Osallistava toimintakulttuuri tukee yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Osallisuus lasten näkökulmasta tarkoittaa ”osallistumista toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin”. Perheen näkökulmasta se tarkoittaa ”aloitteiden, näkemysten ja mielipiteiden arvostamista, osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä”. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

Varhaiskasvatuksen ”pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden. Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvope-
rusta, oppimiskäsitys, niihin pohjautuva toimintakulttuuri sekä monipuoliset oppimisympäristöt, yhteistyö ja työtavat. Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohta. Lähtökohtana ovat myös oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen”. Tämä esitetään seuraavassa kuvassa viitekeh-
yksenä, joita paikallisen varhaiskasvatusyksikön suunnitelmissa kuvataan ja tarkennetaan omien piirteiden ja toimintamuotojen mukaan.

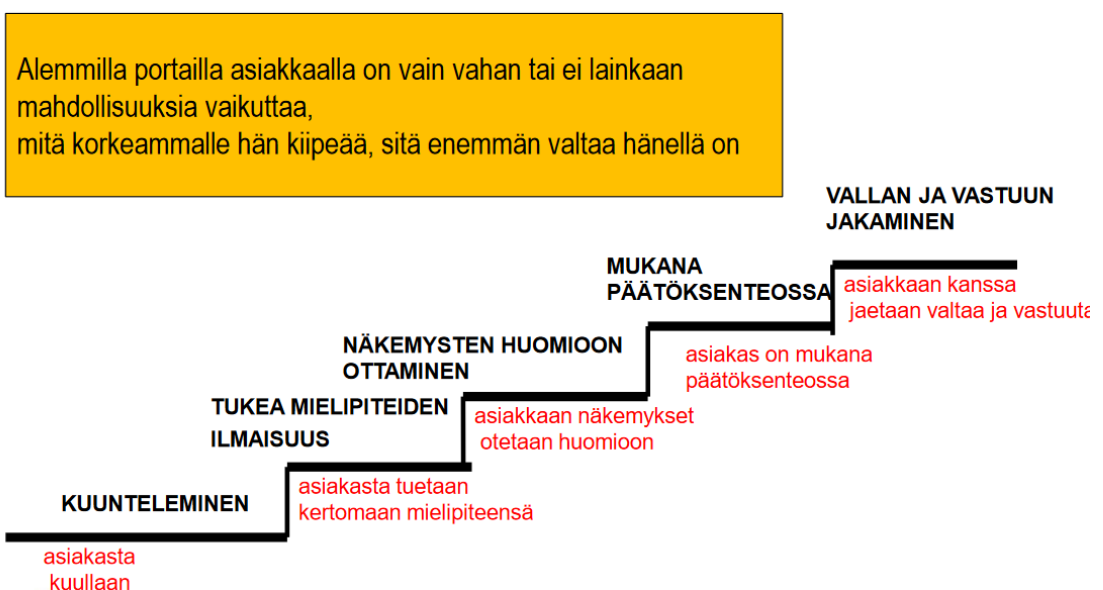
Kuva 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36)

Pedagogista toimintaa tulee varhaiskasvatuslain mukaan arvioida ja kehittää. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 7 b §). Paikallisten tavoitteiden toteutumista tulee seurata säännöllisesti, oma-aloitteisesti ja suunnitelmallisesti. Kunta päättää, miten se tehdään ja missä keskeiset tulokset julkistetaan. Kouvolassa käytetään vuosittain asiakaskyselyä, joka toteutetaan Wilmassa sekä kaupungin nettisivuilla. Johtajuuden ja henkilöstön itsearviointi on myös keskeisessä asemassa laatu- ja kehityskäytännön osalta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 60.)

2.2 Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Osallistuminen ja osallisuus ovat hiukan eri asioita. Osallisuus vaatii osallistumaan, sitoutumaan ja ottamaan vastuuta päätöksistä ja niiden seurauksista. Osallistuminen toimitaan voi olla näennäistä ja tehotonta. Osallisuus korostaa yksilön aktiivisuutta tehdä valintoja ja vaikuttaa päätösten tekoon. (Adams 2008, Jungerin 2017 mukaan.) Osallisuuden kokemuksen näkökulmasta sitä voidaan tarkastella vuorovaikutuksen tuloksena. Osallisuuden toteutumiseksi ”voidaan luoda edellytyksiä, mutta sitä ei voi synnyttää eikä syntynyttä kokemusta kieltää” (Hotari ym. 2009, 118). Se voi tapahtua yksilölle muiden siitä tietämättä. Voidaan sanoa, että se on voimakas kokemus, jopa identiteettiin vaikuttava, yhteisön jäseneksi kuulumisesta ja tunteesta, että voi olla mukana. (Haahtela 2004 Jungerin 2017 mukaan.) Osallisuuden lisääntyminen voidaan esittää portaikkomallilla, missä se lisääntyy ylöspäin kavatessa. Kun ihmisen vaikutusvalta ja vastuu omista asioista lisääntyy, sitä korkeammalle hän kiipeää ja sitä osallisempi hän asiakkaana on omasta elämästään. (Shier 2001, Veijolan 2015 mukaan.)

OSALLISUUDEN PORTAAT

Kuva 2. Osallisuuden portaavat (Shier 2001, Veijolan 2015 mukaan)

Yhteisöllinen näkökulma osallisuuteen tarkoittaa, että yksilö/perhe kokee kuuluvansa johonkin yhteisöön ja jakaa sen jäsenien kanssa kokemuksia rakentavasta mukanaolosta. Tällainen yhteisö voi olla perhe tai asuinalue. Jos yksilö/perhe ei tunne kuuluvansa yhteisöön, se voi syrjäytyä, mikä voidaan nähdä osallisuuden vastaparina. (Haahtela 2004 Jungnerin 2017 mukaan.)

Tieteelliseksi pääteokseksi löysin Vuorenmaa Maaritin tekemän väitöskirjan (2016) äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuden yhteydessä olevat tekijät. Vanhempien omat kokemukset lasten palvelutilanteista vaikuttavat osallisuuteen. Kuulluksi tulemisen kokemukset ja avoin vuorovaikutus sekä tiedonsaanti lapsen tilanteesta vaikuttavat myönteisesti osallisuuteen. Kehittämisen- ja vaikutusmahdollisuudet lasten palveluissa koetaan paremmiksi, jos niistä on saatu tietoa ja ne ovat toimineet saumattomasti. Perhe kohtaa monia erilaisia palveluita historiansa aikana: Vuorenmaan tutkimuksessa neuvolasta kouluterveydenhuoltoon. Tulokset kertoivat, että tiedonsaanti lasten ja perheiden palveluista sekä vaikuttamismahdollisuudet niissä lisäsivät osallisuutta palveluiden kehittämisessä. (Vuorenmaa 2016, 15-17.) Työntekijälähtöinen vuorovaikutus ja päätöksenteko vähensivät vanhempien osallisuutta. (Vuorenmaa 2016, 60, 67.)

Tutkimuslähteistä haluan tuoda esille perheen ajatuksia osallisuudesta avoimeen varhaiskasvatukseen. Löysin kaksi pro gradua, jotka käsittelevät tätä aihetta koko varhaiskasvatuksen näkökulmasta, johon avoin varhaiskasvatus kyllä kuuluu, vaikka ei tule erikseen esille tutkimuksissa. Maija Tanneraho on tehnyt tutkimuksen vuonna 2014 vanhempien osallisuuden elementeistä suomalaisen varhaiskasvatuksen kontekstissa. Sen tulokset kertovat, että osallisuutta edistäviä elementtejä olivat yhteistyö, vuorovaikutus, kunnioitus, luottamus, suvaitsevaisuus ja vanhempien auttaminen. Estäviä tekijöitä olivat alueen monimuotoisuus, kielelliset haasteet ja lasten ongelmat. (Tanneraho 2014, 2.)

Toinen tutkimuslähde on Leivo Hanna-Leenan tekemä tutkimus vanhempien osallisuuden kokemuksista varhaiskasvatuksessa. Tulokset kertovat, että tiedon saanti, molemminpuolinen arvostus, henkilökunnan asenteet ja vanhempien oma aktiivisuus ovat osallisuuden rakennusaineita. Leivon tutkimuksen

johtopäätöksenä tulee esille se, että osallisuus edellyttää arvostavaa ja turvallista ilmapiiriä sekä avointa ja jatkuvaa vuorovaikutusta. (Leivo 2017.)

2.3 Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa on kerrottu varhaiskasvatustalain lisäyksessä 2016 (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 24, 30) seuraavasti:

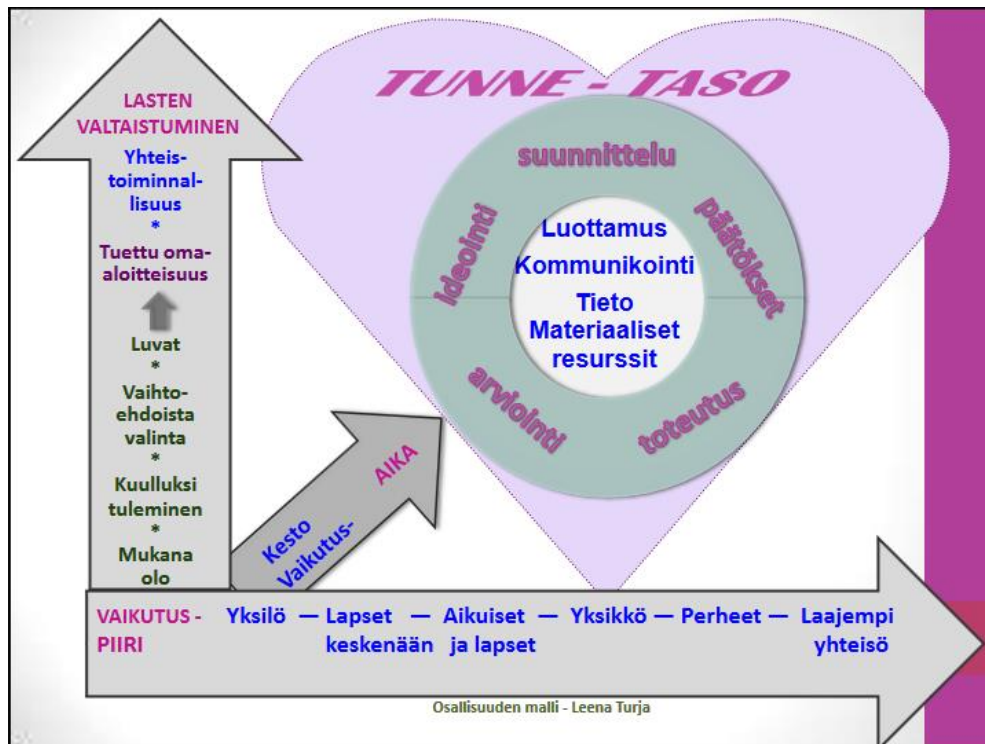
Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasta arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhden vertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vahvistaa osallisuutta.

Varhaiskasvatuksen kulttuuri kehittyy vähitellen. Leena Turja kertoo, että käytännössä aikuiset antavat lasten vaikuttaa vain tietyissä aikuisten ennakkoimissa tilanteissa, esimerkiksi ulko-, laulu- ja liikuntaleikeissä ja askartelessa. Arjen rutiinien ja aikataulujen suunnittelun tekee aikuinen, eikä lasten

vaikuttaminen useinkaan yllä niihin. Osallisuuden kulttuuri on saanut varhaiskasvatuksen väen kouluttautumaan ja muuttamaan hitaasti lähiympäristön asenteita alkaen ensin itsestä laajeten käsittämään kuntien osallistavaa kulttuuria. (Turja 2017b, 43.) Ajankohtaisen näkökulman tähän muutokseen kertoo Lastentarha-lehti 5/18. Siinä varhaiskasvatus nähdään lapsilähtöisenä, mutta aikuisjohtoisena. Lapsen kanssa ”osallisuus syntyy kuulemisen, näkemisen ja tuntemisen hetkistä... Lasta ei voi jättää kasvamaan, kehittymään ja oppimaan yksin. Henkilöstöllä on ja tulee olla hallussaan pedagoginen osaaminen sekä taito nähdä ja suunnitella toiminnaksi se, mitä lapset tarvitsevat”. (Saarinen 2018, 27.) Turja (2017b, 47-53) tuo esille mallin lasten osallisuudesta (kuva 2). Siinä tärkeimpinä ulottuvuuksina ovat **valtaistuminen, vaikutuspiiri ja ajallinen ulottuvuus**. Valtaistuminen tarkoittaa voimaantumista, jossa aikuisten valta vähenee kohti lasten ja aikuisten yhteistoimintaa. Vaikutuspiiri tarkoittaa tilanteita, joihin osallistutaan. Lasten vaikutuspiiri voi kasvaa omista henkilökohtaisista asioista kaikkeen päivähoitossa tapahtuvaan toimintaan, kuten toimitilojen suunnitteluun, säännöistä ja päivärytmistä sopimiseen. Ajallinen ulottuvuus puolestaan kertoo toiminnan lyhyt- tai pitkäkestoisuuden. Toiminta voi olla kertaluonteisia, mutta se voi olla myös luonteeltaan kasvava, jossa vanhasta ideasta löytyy uusi idea, jota lähdetään toteuttamaan. Kuvassa sydän kuvastaa osallisuuden tunnetasoa, joka kuvastaa lasten kokemusta dialogista muiden, etenkin aikuisten kanssa, silloin kun yhdessä suunnitellaan ja ideoidaan.

Kuva 3. Lasten osallisuuden malli (Turja 2017a)

3 TUTKIMUKSEN TAUSTA

3.1 Kehittämissympäristönä avoin varhaiskasvatus Kouvolassa

Jokainen kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta päivähoidossa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena tarpeen ja laajuuden mukaan. Lakisääteisiä varhaiskasvatustapalveluita tarjotaan päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Laki ei vaadi kuntaa järjestämään muuta varhaiskasvatusta. Kunta saa järjestää itse tai ostaa yksityiseltä kaikkia eri varhaiskasvatustapalveluita. Sen järjestämistä velvoittavat Suomen perustuslaki, varhaiskasvatustalain ja päivähoitolaista annettu asetus ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Muu varhaiskasvatuksen toiminta tulee järjestää varhaiskasvatussäädösten ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan. Muuta varhaiskasvatusta ohjaa samat henkilöstön kelpoisuusvaatimukset sekä vaatimukset oppimisympäristön soveltuvuudesta lapsille kuin muutakin päivähoitoa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14.)

Avoimessa varhaiskasvatuksessa ei tehdä lapsikohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia, kuten päivähoitossa. Huoltajilla tulee olla mahdollisuus yhteis-

työssä henkilökunnan kanssa toiminnan tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Yhteistyö huoltajien kanssa perustuu arvoihin, joissa lapsen etu, hyvinvointi, huolenpito ja suojele sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen, yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kohtelu toteutuvat. Tieto- ja viestintäteknologiaa tulee hyödyntää yhteistyössä. Huoltajien verkostoitumista toistensa kanssa tulee tukea. Muu varhaiskasvatus voidaan järjestää leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Se voi tarjota ”esimerkiksi ulkoilua, omaehtoista leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta ... huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja”. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17-18.) Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa ei ole kerhotoimintaa, sillä varhaiskasvatuksen subjektiivinen oikeus poistaa tarvetta tällaiselle toiminnalle. Lapsiparkki-toimintaa toteutetaan suunnitellusti toisinaan.

Avoin varhaiskasvatus on matalakynnyksinen, maksuton ja avoin Kouvolan kaupungin tarjoama palvelu perheille ja muille lasta hoitaville aikuisille ja lapsille. Se on toiminut katkeamattomana yli neljänkymmenen vuoden ajan. Avointa varhaiskasvatusta toteutetaan yhteensä viidessä eri toimipisteessä. ”Kotipesänä” toimii Kuovin perhepuisto, joka sijaitsee Kouvolan Lehtomäessä. Muut toimipisteet ovat Korian ja Keltakankaan perhekeskuksissa ja Kouvolan seudun ammattiopiston soteklinikka Hellissä Kuusankoskella ja Puutarhurinkadulla Kouvolan keskustan tuntumassa. Käyntikertoja vuodessa näissä toimipisteissä on ollut vuonna 2018 yhteensä 14500. (Sihvola 2019; Perhepuistot s.a.)

Tutkimukseni kohdentuu Kuovin perhepuistoon ja Korian perhekeskukseen. Kuovin perhepuisto sijaitsee Kouvolan Lehtomäessä (keskustasta n.3 km.), kerrostaloalueella. Lehtomäki on monimuotoinen kerrostalo- ja omakotitalo-alue, jonka asukasmäärä on noin 5200. Kuovin perhepuisto on ainoa perhepuisto Kouvolaissa, joka on auki jokaisena arkipäivänä. Perhepuistotoimintaa Kouvolan avoimen varhaiskasvatuksen tarjoamana Korian perhekeskuksessa tarjotaan kerran viikossa. Korian alue on Kouvolan keskustasta kahdeksan kilometrin päässä oleva lähitaajama. Korian asukasmäärä on noin 5000 ja heistä valtaosa asuu pientaloissa. (Tilastokeskus 2018a & tilastokeskus 2018b.)

3.2 Kouvolan avoimen varhaiskasvatuksen toiminnan tavoitteet

Kouvolan avoin varhaiskasvatus tekee oman yksikkönsä tavoitteet toimintavuosittain. Ne kirjataan omaan toimintasuunnitelmaan. Tavoitteet perustuvat Kouvolan omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan, joka on tehty vuonna 2017. Avoimen varhaiskasvatuksen pedagogiset kehittämistavoitteet toimintavuodelle 2017-2018 ovat perheiden osallisuuden lisääminen ja oppimisympäristön muokkaaminen. Toimenpiteinä ja keinoina tavoitteen toteutumiseksi ovat seuraavat:

- uuteen kansalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan perehtyminen ja tiimin yhteisen näkemyksen muodostaminen sen tärkeimmistä kohdista
- osallisuuden näkökulman tuominen konkreettisesti toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen yhdessä huoltajien kanssa
- lapsen osallisuuden tukeminen mallilla, jossa lapsi pääsee osaksi toiminnan suunnittelusta
- lapsen oman ajattelun tukeminen
- työntekijän hetkeen tarttuminen ja toiminnassa joustaminen
- erilaisten toimintamahdollisuuksien saatavilla olemisen järjestäminen (Avoimen varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma 2017-2018.)

”Kasvatusyhteistyö ja vanhemmuuden tukeminen on oleellinen osa meidän avoimen varhaiskasvatuksen työtä. Meidän ydinosaamistamme on kuunnella asiakasta ammattilaisen herkällä korvalla ja tunnistaa monimuotoisten perheiden moninaiset tarpeet ja sitä kautta mahdollistaa tai kehittää palveluja oikea-aikaisesti tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan sekä tarvittaessa ohjata muiden palvelujen piiriin.” (Avoimen varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma 2017-2018.)

Avoim varhaiskasvatus tavoittelee toiminnallaan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämistä ja varmistamista. Perheiden kanssa keskustellaan lapsen psyykkisen ja sosiaalisen ja turvallisuuden tunteen tukemisesta arjen keskellä. Keskusteluaiheina ovat esimerkiksi kasvatuskäytännöt, vertaistuki ja tukiverkostojen tärkeys. Tarkoituksena on käyttää Perheen Hyvinvointikuukausi -, Helppoa arkea - ja satuhierontamenetelmää kuluvan toimintakauden aikana. Menetelmänä käytetään myös perheiden jaksamisen, mahdollisen erityistuen tarpeen ja lähiverkostojen havainnointia. (Avoimen varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma 2017-2018.)

Lapsen hyvinvointia tuetaan antamalla tietoa lapsen liikkumisen, levon ja ravintoon liittyvistä tarpeista. Avoimen varhaiskasvatuksen toiminnassa toteutuvat perheulkoilut, reppuretket, erilaiset vertaisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käyttäminen erilaisissa infoissa, esimerkiksi sormiruokailussa tai lapsen ja vanhemman riittävässä levossa. Ammatillista näkökulmaa tuovat mm. Baby blues-työntekijä, perheneuvolan ja ensiavun työntekijät. Avoimen varhaiskasvatuksen työntekijät ovat mukana myös Vauvavanhempi-ryhmissä. Kestävä kehitys on yksi keskeinen aihe perheiden kanssa tehtävässä työssä. Tavoitteena on tietoisuuden lisääminen ympäristöystävällisistä valinnoista arjessa. Perheiden kanssa on tehty yhdessä suunnitelma, jossa sitoudutaan esimerkiksi lajittelemaan roskaa. (Avoimen varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma 2017-2018.)

Monimuotoisten perheiden kohtaaminen tasavertaisesti, henkilökohtaisesti ja ammatillisesti mainitaan tärkeäksi. Tavoitteena on tarttua tilanteisiin oikea-aikaisesti. S2-toiminta, esillä olevien kulttuurien tasavertainen esille tuominen, teemaviikot, kuvien käyttö vuorovaikutuksen tukena ja katsomuskasvatuksen esillä pitäminen ovat kulttuurikasvatuksen menetelmiä. (Avoimen varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma 2017-2018.)

Henkilökunnan kerran viikossa kokoontuvaa tiimiä kehitetään työhyvinvointi-hetken pitämisellä. Se luo hyvää ilmapiiriä toimipisteissä ja näkyy lopulta perheiden hyvinvointina. Tavoitteisiin on kirjattu ammatillisen osaamisen edistämiseksi suunnitelma. Myös tarkka työaikojen/-paikkojen suunnittelu sekä henkilökohtaisten suunnitteluajkojen toteutuminen koetaan tärkeäksi tämän vuoden tavoitteissa. Henkilökunta käy keskustelua perustehtävästään ja he arvioivat avoimen varhaiskasvatuksen mennyttä toimintaa ennen uuden suunnittelua. (Avoimen varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma 2017-2018.)

Avoim varhaiskasvatus osallistuu tai on jo osallistunut seuraaviin tapahtumiin:

- Energian säästöviikko 8 -14.10.18
- Lapsen oikeuksien päivä 20.11.
- Monikulttuurisuusviikko
- YK:n rasisminvastainen päivä 21.3.
- Siisti Siti toukokuu 2018
- Ruokahetkiviikko
- Unelmien liikuntapäivä 10.5.2019
- Viranomaiset Manskillä 15.8.2018

- Satuviikko lokakuussa 2018
- Eläintenviikko, eläintenpäivä 4.10.2018
- Rauhan kävely
- Joulutapahtuma Kettumäellä 3.12.2018
- Keltakankaan perhekeskuksen toiminnallinen lauantai 13.4.2019
- Mahdollisesti Korian perhekeskuspäivään osallistuminen
- Aluetapahtumat Päiväkotibussi-toiminnan yhteydessä keväällä 2019
- ”Tartu hetkeen”-tapahtumia
- Vauvavanhempi-ryhmätoiminta
- Vauvavanhempi ryhmien ravitseminen -toiminta
- Osallistavat perheillat maahanmuuttajien perheille

Avoimen varhaiskasvatuksen asiakaslupaus on tehty asiakaspalautteen pohjalta. Siitä tiedotetaan asiakkaita ja kerrotaan, miten toimintaa palautteen perusteella kehitetään. Kehittämiskohteita on kaksi. Ensimmäinen asiakaslupaus on asiakaspalautteen vastausmäärien lisääminen. Avoin varhaiskasvatus on saanut käyttöönsä tabletin, jota kokeillaan seuraavan asiakaspalautekyselyn kohdalla asiakkaiden keinoksi vastata kyselyyn toimipisteissä. Toinen asiakaslupaus nousi kyselyn epäsopivuudesta avoimeen varhaiskasvatukseen, koska kysely oli pääosin ajateltu päiväkodissa toteutettavan varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Sen sopivuudesta käydään keskustelua ja ratkaisuja mietitään. (Avoimen varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma 2017-2018.)

3.3 Osallisuuden lisääminen kehittämisen kohteena

Varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnalliset perusteet nostavat esille perheiden osallisuuden lisäämisen toiminnassa. Se velvoittaa ajattelemaan uudella tavalla toiminnan suunnittelua ja ottamaan uusia toimintatapoja käyttöön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.) Kouvolan avoin varhaiskasvatus haluaa kehittää toimintaansa asiakaslähtöisemmäksi ja osallistavammaksi. Vanhempien näkökulman selvittäminen on tärkeää, sillä asiakkaita kuuntelemalla palvelua voidaan muotoilla tarpeen ja uuden varhaiskasvatuksen suunnitelman hengessä. Uudet tavoitteet työlle ovat tuoneet haasteen yhteistyölle ja kehittämiselle avoimen varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja asiakkaiden eli perheiden kanssa. He haluavat löytää menetelmän kohdata vanhempia ja saada tietoa heidän osallisuuden tarpeistaan. Tästä tarpeesta nousi heidän toiminnalleen tavoite lapsiperheiden osallisuuden lisäämiseksi vuodelle 2018-2019. Uusien varhaiskasvatuksen perusteiden valossa perhei-

den osallisuutta tulee lisätä ja tutkimusten valossa se tukee vanhempien osallisuutta niin palvelujen kehittämisessä kuin perheen omassakin elämässä (Vuorenmaa 2016, 58, 64).

3.4 Osallisuustori-malli osallisuutta lisäävänä menetelmänä

Osallisuutta voi tukea hyvin erilaisilla menetelmillä. Parasta on, jos menetelmään on jo sisälle ”kudottu” asiakasta osallistavaa materiaalia. Tähän tutkimukseen valitsimme työpaja- ja osallisuustori-mallit, joita käytimme soveltaen.

Työpaja -toimintaa on käytetty monen eri menetelmän ja erityisesti nuorten kanssa. Nuorten työllistymisen ja kouluttautumisen tukeminen tapahtuu monessa kunnassa työpajatoimintana. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseksi ja osallistamiseksi omaan elämään sekä yhteiskuntaan on ollut työpajatoiminnan lähtökohta. (Perukangas 2010, 3.) Mutta sen toimintamallia on käytetty myös varhaiskasvatuksessa (Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2017). Käytännössä se tarkoittaa erilaisten toimintojen järjestämistä samaan aikaan niin, että asiakkaat voivat valita tai kiertää eri toimipisteillä. Tässä tutkimuksessa työpajamalli antaa meille raamit sille, että asiakkaat ovat tasavertaisina mukana suunnittelemassa avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa, eivätkä vain mielipiteiden kertojia. Työpajatoiminta on osallistavampaa ja aktiivisempaa kuin esimerkiksi asiakaskyselyt.

Työpajatoiminnan voi suunnitella käyttäen muita osallisuutta tukevia menetelmiä, kuten osallisuustori-menetelmää avuksi. Osallisuustorin tavoitteena on tuoda asiakkaan näkökulma toiminnan kehittämiseen. Tavoitteena on asiakkaiden aktivoiminen toimintaan ja yhteisöllisyyden lisääminen. Osallisuustori on ideointi ja ongelmanratkaisumenetelmä, jossa asiakkaat saavat aluksi kirjoitella seinillä oleville papereille, joihin on annettu jokin kysymys tai aihe. Siinä hiljaisempienkin asiakkaiden ääni saadaan kuuluviin. Lopuksi menetelmässä keskustellaan kaikista ehdotuksista yhdessä. Siinä pyritään pääsemään yhteiseen ymmärrykseen. (Kauppinen 2007, 34, 39.) Vanhemmilta saadut ehdotukset ja ideat vaikuttavat Kouvolan avoimen varhaiskasvatuksen toi-

minnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Tämän tutkimuksen kysymystä, miten sen käyttö lisää vanhempien osallisuutta, kysyn vanhemmilta haastattelussa ja palautteen muodossa työntekijöiltä.

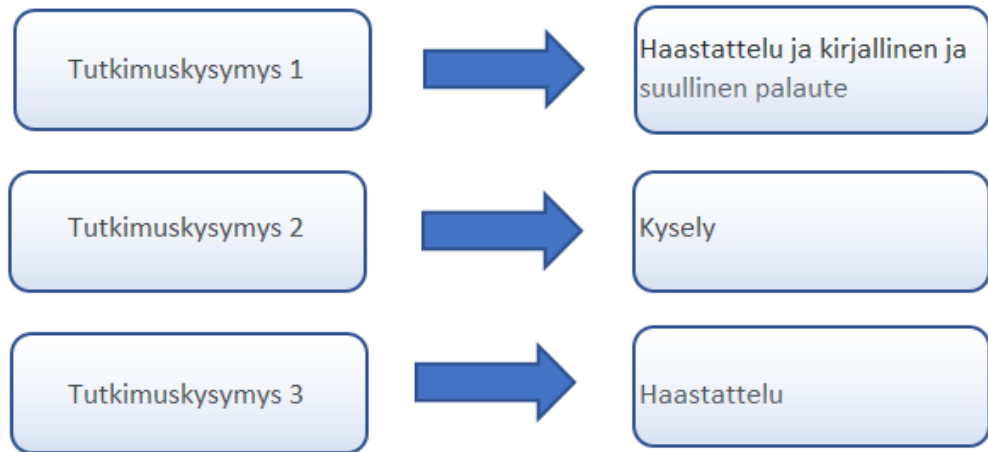
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymykset

Tällä tutkimuksella pyrin selvittämään, toimiiko osallisuustori-malli vanhempien osallisuuden lisääjänä, mikä on vanhempien näkökulma osallisuuden toteutumiseen avoimessa varhaiskasvatuksessa ja mahdolliset kehittämisen elementit. Tutkimuskysymykset etenevät kronologisessa järjestyksessä. Ensin selvitin vastausta siihen, miten mallin kokeileminen lisää osallisuutta. Sen jälkeen vanhemmat vastasivat kyselyyn ja lisäksi haastattelin heitä. Niillä menetelmillä etsin vastausta kahteen seuraavaan tutkimuskysymykseen.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1. Miten osallisuustori-malli lisää vanhempien osallisuutta avoimessa varhaiskasvatuksessa?**
- 2. Mitä mieltä vanhemmat ovat osallisuuden toteutumisesta avoimessa varhaiskasvatuksessa?**
- 3. Miten vanhemmat haluaisivat kehittää osallisuutta edistäviä toimintatapoja?**

Kuva 4. Tutkimuksen toteutus

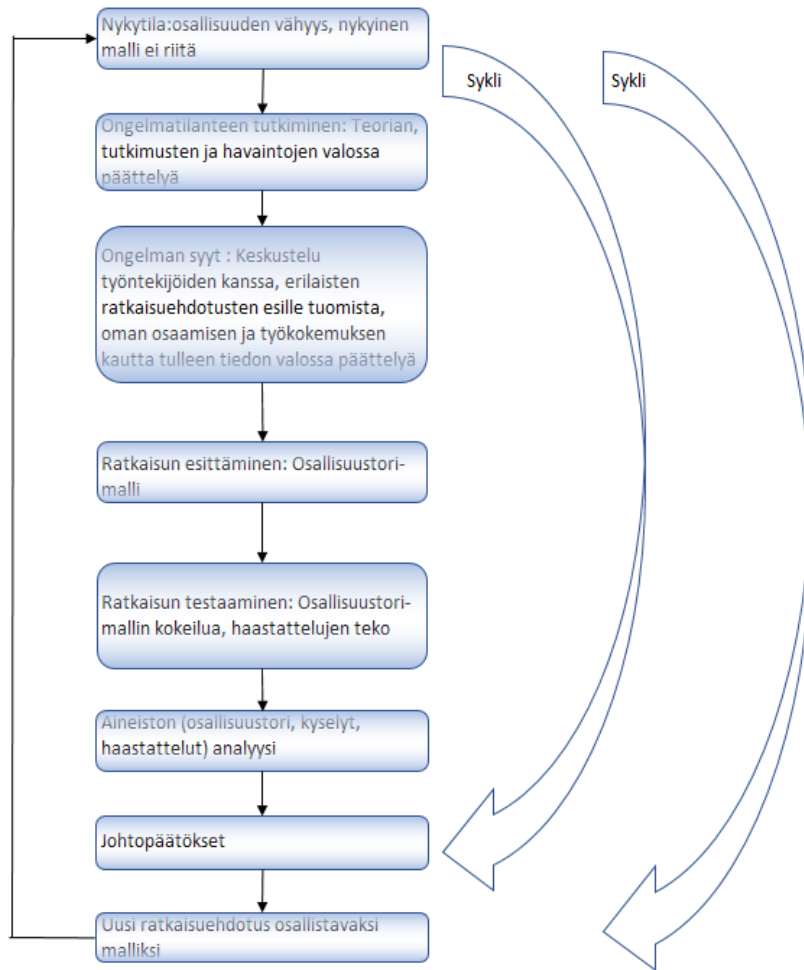
4.2 Tutkimusote

Tässä tutkimuksessa käytän laadullista päättelyä ja kehittämistutkimusta. Pitkäranta (2014, 98) kuvailee laadullisia tutkimuksia näin: Niillä ”ei pyritä määrällisen tutkimuksen yleistyksiin. Niissä pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle.” Ymmärtäminen kasvaa tutkimuksen edetessä totuudenmukaisemmaksi. Hermeneuttinen näkökulma pitää sisällään johtoajatuksen. Johtoajatus ohjaa tutkimaan ilmiötä, lisäämään ymmärtämistä, tulkitsemaan erilaisia vaihtoehtoja ja niiden seurauksia ja palaamaan takaisin johtoajatuksen. Ymmärrys etenee kehämäisesti kasvaen keskeltä reunoille päin. Tässä tutkimuksessa käytän toimintatutkimusta kehittämistutkimuksen muotona. Hermeneuttisen kehän näkökulma on samankaltainen toimintatutkimuksen syklisen prosessin kanssa, jonka tulen esittelemään. Molemmista löytyy vaiheet, jotka toistuvat tutkimuksen aikana samoina useita kertoja ja molemmissa on ajatus kyseenalaistamisesta ja kehittämisestä. Niissä molemmissa pyritään parhaaseen mahdolliseen tulokseen. Johtoajatukseni tutkimuksessani ovat: asiakkaalla on oikeus osallisuuteen ja avoin varhaiskasvatus haluaa lisätä asiakkaan osallisuutta. (Pitkäranta 2014, 27-29 & Kananen 2014, 34-35.)

4.3 Toimintatutkimus

Tutkimuskysymyksistäni kaksi vaativat toiminnallista otetta toteutuakseen: miten osallisuustori-mallin käyttäminen lisää osallisuutta avoimessa varhaiskasvatuksessa ja miten vanhemmat haluavat kehittää osallisuutta edistäviä toimintatapoja? Toimintatutkimus toteutuu vaiheittain ja sykleittäin. Ensin tulee tiedostaa ongelma ja arvioida siihen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimalla etsitään erilaisia ratkaisuja, arvioidaan niiden tuomaa parannusta ongelmaan. Uusi sykli alkaa, kun ratkaisua on kokeiltu toiminnassa, ja päätellään, että se tarvitsee yhä tutkimista ja parempien ratkaisujen kokeilua. Syklejä voi olla useita peräkkäin, tavoitteenahan on toimivan ratkaisun kehittäminen. (Kananen 2014, 34.) Kuvassa 5 näkyy tiivistetysti toimintatutkimukseni vaiheet ja syklit. Tässä tutkimuksessa ratkaisujen toiminnassa kokeilu oli

- ohjaajieni ja avoimen varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa keskustelu (nykytilan kartoitus, tehtyjen päättelyjeni arviointia ja palautetta, sekä ratkaisuehdotuksen kokeilua)
- teorian, tutkimusten ja havaintojen näkökulman valossa päättelyä,
- oman osaamiseni ja työkokemukseni kautta tulleen tiedon valossa päättelyä ja
- tutkimuksen loppupuolella osallisuustori-mallin kokeilua, kyselyjen ja haastattelujen tekoa.

Kuva 5. Toimintatutkimuksen vaiheet ja syklit (Mukaiutu Kananen 2014, 34)

Toimintatutkimukseni on yhteistoiminnallinen. Minun kanssani toimintaa oli kehittämässä varhaiskasvatusyksikön johtaja ja avoimen varhaiskasvatuksen työntekijät. Heidän panostuksensa kehittämässä ja arvioinnissa korostui yhteisissä keskusteluissa ja havaintojen tekemisessä. Yhteistoiminnallisuus korostui myös vanhemmille kohdistetussa menetelmässä, jonka tarkoituksena oli innostaa vanhempia osallisuuteen. Toimintatutkimuksen ehto on kriittisyys ja reflektiivisyys, jossa oma toimintani tutkijana, joka pyrkii ymmärtämään vanhempien näkemyksiä osallisuuden toteuttajina ja kehittämään sitä, korostuu. (Ruohonen 2009.)

Toimintatutkimuksen heikkoudet näkyvät sen luotettavuudessa. Sitä on melkein mahdotonta toistaa samanlaisena, sillä se nähdään subjektiivisena, arvoisidonnaisena ja tilannesidonnaisena. Siitä saatua tietoa ei voida yleistää. Toi-

mintatutkimuksen luotettavuutta lisää tarkka prosessin kuvaus, tutkimusmenetelmien monipuolinen käyttö ja niiden esittely. (Ruohonen 2009.) ”Toimintatutkimus on sekoitus erilaisia tutkimusmenetelmiä” (Kananen 2014, 29). Tässä tutkimuksessa käytin osallisuustori-mallia, haastattelua ja kyselyä tukemassa toiminnallisuutta. Niistä kerätyllä informaatiolla vastasin tutkimuksen kysymyksiin.

4.3.1 Haastattelu

Tutkimuksessani tuon esille perheiden näkökulman osallisuuteen. Etsin osallisuuden elementtejä haastattelun avulla. Haastattelun etu oli myös se, että voin selvittää vanhemmille osallisuuskäsitettä, sillä laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkittavat tietävät mahdollisimman paljon ilmiöstä. Jos itse käsite olisikin vieras, niin sen sisältö on kerrottavissa ja ymmärrettävissä, joskin se asetti minulle haastattelijalle tehtävän, joka piti etukäteen tiedostaa ja suunnitella. Haastattelujen pieni määrä tukee laadullista otetta. Tutkimukseni ei pyri yleistämään, vaan kertomaan vanhempien ajatuksia osallisuudesta ja mielipiteitä sen kehittämiseksi Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa. Haastatteluissa käytin pohjana kyselylomaketta, jota täydensin avoimilla ja niitä tarkentavilla haastattelukysymyksillä (ks. liite 3). Tällöin varmistin, että tutkimus vastasi niihin kysymyksiin, joita alun perin lähdin selvittämään. Haastattelun muoto ei ollut puhdasta teemahaastattelua, mutta ei myöskään syvähaastattelua. Mielestäni se oli niiden väliltä, sillä vanhemmat saivat nostaa keskustelun aiheiksi kyselyssä esiintyneitä teemoja. Haastattelut toteutettiin yksilöille. (Kananen 2014, 21, 79, 87-88.) Se, miten haastattelututkimus organisoitiin, tulee esille toteutus-luvussa (Pitkäranta 2014, 91,118).

Jokainen haastattelu on tapaus, joka kuvaa yhtä edustajaa joukossa, joka käyttää avoimen varhaiskasvatuksen yksikön palveluita. Tapaus- eli case-tutkimukselle tyypillisiä piirteitä tukee, pienen haastattelumäärän lisäksi, halu saada tietää osallisuutta selittäviä tekijöitä, jossa ei eroteta muuttujarakenteita ja vanhempien mielipiteiden kuvailu (Pitkäranta 2014, 35, 92; Kananen 2014, 27-28). Toimintatutkimuksessani case-piirre todentui tietyn yhteisön, Kouvolan avoimen varhaiskasvatuksen vanhempien, tutkimiseen.

Vastauksia osallisuustori-mallin onnistumiseen osallisuuden lisääjänä sain vanhemmilta ja henkilökunnalta. Kysyin vanhemmilta haastattelussa mielipiteitä osallisuustori-mallista. Aineistoa keräsin myös henkilökunnalta suullisesti ja kirjallisesti.

4.3.2 Kysely

Tutkimuskysymyksistäni toinen, jossa haluttiin selvittää, mitä mieltä vanhemmat ovat osallisuuden toteutumisesta, johti asenteiden ja mielipiteiden kysymiseen. Niiden kysymisessä käytin Likert-asteikkoa, joiden vastaukset antavat kuvailevia vaihtoehtoja. Tutkimuskysely (ks. liite 2) perustui teoriaan ja tuoreisiin tutkimuksiin aiheesta. Halusin kartoittaa ne seikat, jotka näkyvät teorian ja tutkimusten valossa, mutta annoin haastattelussa vastaajille mahdollisuuden omien merkitysten esille tuomiseen ja luovuutensa näyttämiseen. Kysely pohjautuu kolmeen tutkimukseen, jotka tulevat esille teoriaosuuden luvuissa 3.1 ja 3.2.

Kananen sanoo, että kyselyä harvemmin käytetään toimintatutkimuksessa muussa kuin alku- tai lopputiedonkeruumenetelmänä. Kysely saattaa vaikuttaa vastaajan ajatusprosesseihin, minkä katsotaan vaikuttavan toimintaan myöhemmin sekä sitä kautta myös tutkimustuloksiin. (Kananen 2014, 103.) Tästä näkökulmasta tässä tutkimuksessa käytetty kysely vaikutti vastaajan avoimien kysymysten sisältöön ja toimintaan sen jälkeen. Käytin kyselyä haastattelun pohjana, eli vanhemmat saivat valita tietystä kysymyksestä itselleen tärkeimmän tai merkityksellisen alakohdan, mistä keskustelimme. Tässä tutkimuksessa kysely antoi tietoa asenteista vaikuttamisen mahdollisuuksiin ja mielipiteitä siitä, miten osallisuus on toteutunut avoimessa varhaiskasvatuksessa.

4.4 Toimijoiden tehtävät ja vastuut ja dokumentointi

Tässä toimintatutkimuksessa minulla on muutosta esille tuova päävastuu. Varhaiskasvatustyöyksikön johtaja ja avoimen varhaiskasvatuksen viisi työntekijää olivat rinnallani kehittämässä toimintaa. Heidän tehtävänä oli antaa minulle reaaliaikaisia havaintoja nykytilasta, arvioida ja antaa palautetta päättelyistäni ja mallin kokeiluista ja lopulta ottaa muutos hallintaan ja käyttöön asiakkaiden

kanssa. Minun vastuuni oli dokumentoida kaikki keskustelut, arvioinnit ja palaute, jota yhdessä teemme ns. kenttäpäiväkirjaan. Omien päättelyjeni ja johtopäätösteni dokumentointi oli luotettavuuden kannalta tärkeää. Jotta tutkimukseni olisi luotettava, tuon Prosessin kulku -luvussa esille mahdollisimman tarkasti yhteistyön, teorian ja tehtyjen tutkimusten vaikutukset ratkaisuihini. Dokumentoin prosessin päiväkirjana itselleni, josta raportoin merkittävät kohdat. Silloin annan muille mahdollisuuden arvioida ja kritisoida sitä. Kenttäpäiväkirjaa pidin alusta alkaen, ensimmäisistä puhelinkeskusteluista helmikuusta -18 varhaiskasvatusyksikön johtajan kanssa aina palautteen saamiseen marraskuuhun -18 asti.

Minun tehtäväni on lisäksi vanhemmille tehtävän kyselyn ja haastattelun analysointi ja havaintojen dokumentointi sekä osallistavan mallin kokeilu vanhempien kanssa. Dokumentointitavoista käytin valokuvien ottamista, kirjoittamista ja haastattelun avointen kysymysten nauhoittamista. Opinnäytteen tekijänä olen vastuussa täysin tutkimuksen suunnittelusta, analysoimisesta ja raportoinnista.

4.5 Prosessin kulku

Koko prosessin kulku -luku pohjautuu kenttäpäiväkirjamerkintöihini. Prosessi alkoi helmikuussa 2018, kun otin yhteyttä avoimen varhaiskasvatusyksikön johtajaan. Hän tiedusteli työntekijätiimiltään kehittämisen aiheita, joilta ei heti noussut selkeää vastausta esiin. Varhaiskasvatusyksikön johtaja tiedosti itse varhaiskasvatuksen kentällä tapahtuvan osallisuuden ja toiminnallisuuden lisäämisen tärkeyden. Juuri ennen tätä olin tehnyt eräälle opintojaksolle kuvitteellisen opinnäytteen suunnitelman vanhempien osallisuuden lisäämisestä. Yhdessä päätimme vanhempien osallisuuden tutkimuksen aiheeksi ja hän esitti toiveeksi toiminnallista tutkimusta.

Keskustelin johtajan kanssa siitä, mikä koetaan ongelmaksi ja mitä halutaan kehittää ja millaista menetelmää vanhempien innostamiseksi kokeillaan. Huh-tikuun alussa kävin Kuovin perhepuistossa keskustelemassa kolmen avoimen varhaiskasvatuksen työntekijän kanssa heidän näkemyksistään vanhempien

osallisuudesta ja tarpeesta kehittää sitä. Esille nousi vanhemmuuden haasteita ja miten ne näyttäytyivät toiminnassa. Työntekijät kertoivat, että perheet ovat hyvin erilaisissa elämäntilanteissa ja tarpeet ja apu on hyvin yksilöllistä. Työntekijöillä oli toive, että vanhemmat innostuisivat heittäytymään asiantuntijoiksi. Kaikilla on jaettavaa, ja omilla taidoillaan he voisivat ottaa osaa toiminnan sisältöön ja kehittämiseen. He toivoivat suunnitteluun osallistumista ideoin ja toivein. Kysymykseeni mitä he haluaisivat tietää vanhemmilta, he kertoivat, että miten vanhemmat haluaisivat osallistua ja miten he haluaisivat osoittaa osallisuuttaan?

Työntekijät kokivat tarvetta kertoa vanhemmille tietoa siitä, mitä avoin varhaiskasvatus on. Heistä tuntui, että vanhemmat eivät tiedä avoimen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja vanhempien mahdollisuuksista vaikuttaa siihen. Varhaiskasvatusyksikön johtaja toi esille myös sen kysymyksen (ongelman), että millä vaikuttamisen keinoilla vanhemmat haluavat kertoa omista ideoistaan tai kehittämisestä tai mahdollisesta osallisuuden toiveistaan. Prosessin alkuvaiheessa korostui tiedon hankinta. Edellä mainitut keskustelut ja teoria ja tehtyjen tutkimusten johtopäätökset vaikuttivat kokeiltavaan malliin, tutkimusotteeseen ja käytettäviin tiedonkeruumenetelmiinkin. Tutkimuskysymyksiin palaaminen ja johtoajatuksen koetteleminen oli koko tutkimuksen tekemisen ajan tärkein suuntaa antava tehtävä. Aikataulutin tutkimuksen kulun, jotta pystyin sopimaan yhteistyön mahdollisimman tarkasti avoimen varhaiskasvatuksen kanssa. Aikataulutus auttoi meitä suunnittelussa ja valmisteluissa.

Taulukko 1. Toimintatutkimuksen runko ja aikataulutus (Mukaiilu Kananen 2014, 50)

Vaihe	Tehtävä	Toimenpiteet	Tarvittava aika	Aloituspäivä
Vaihe 1	Nykytilan kartoitus	Keskustelut, havainnot	2 kk	1.4.2018
Vaihe 2	Ongelmatilanteen analyysi	Keskustelut ja teorian analysointi	2 kk	1.6.2018
Vaihe 3	Parannusehdotukset	Kokeiltavan mallin etsintä ja suunnittelu	1 kk	1.8.2018
Vaihe 4	Kokeilu	Mallin kokeilu, kyselyn ja haastattelujen tekeminen	2 kk	1.9.2018
Vaihe 5	Arviointi, johtopäätökset	Vastausten ja palautteen analysointi	2 kk	1.11.2018

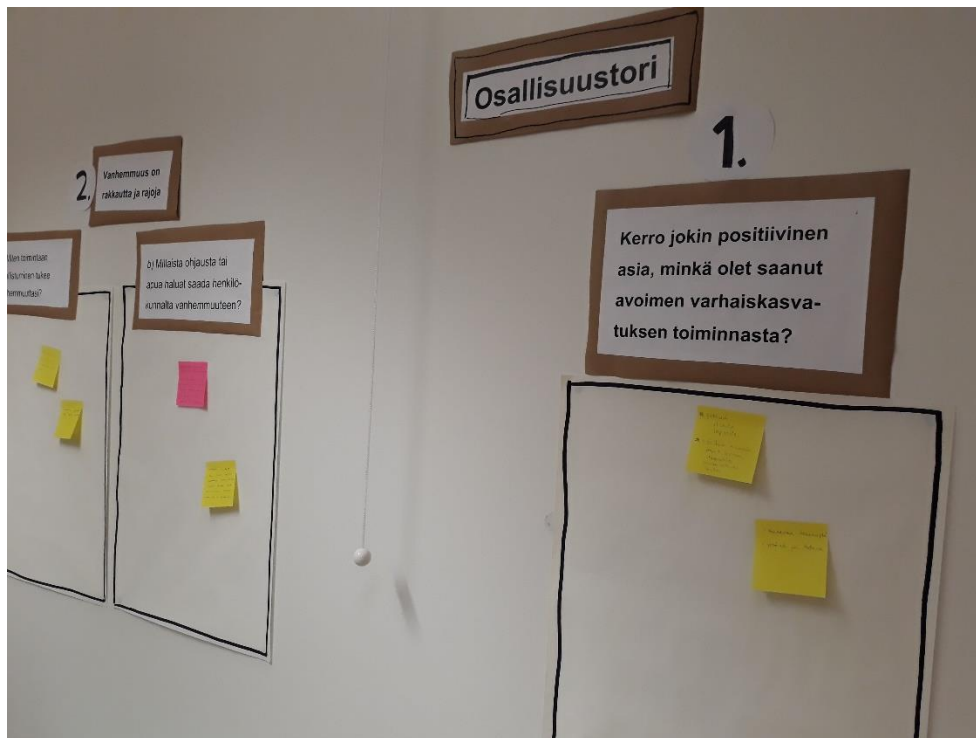
4.5.1 Osallisuustorin toteutus

Menetelmistä innostaa vanhempia osallisuuteen käytiin keskustelua heti alusta alkaen. Varhaiskasvatuksen johtaja ehdotti työpajatoiminnan käyttöä. Keräsin tietoa siitä ja muista erilaisista osallisuutta tukevista menetelmistä. Eritoten keräsin tietoa niistä menetelmistä, joita käytetään muiden kuntien avoimessa varhaiskasvatuksessa. Esittelin tietoni ensin johtajalle sähköpostissa ja kävin tiimin kanssa keskustelemassa kesäkuussa. Samalla sovimme aikataulun tutkimuksen toteutukselle.

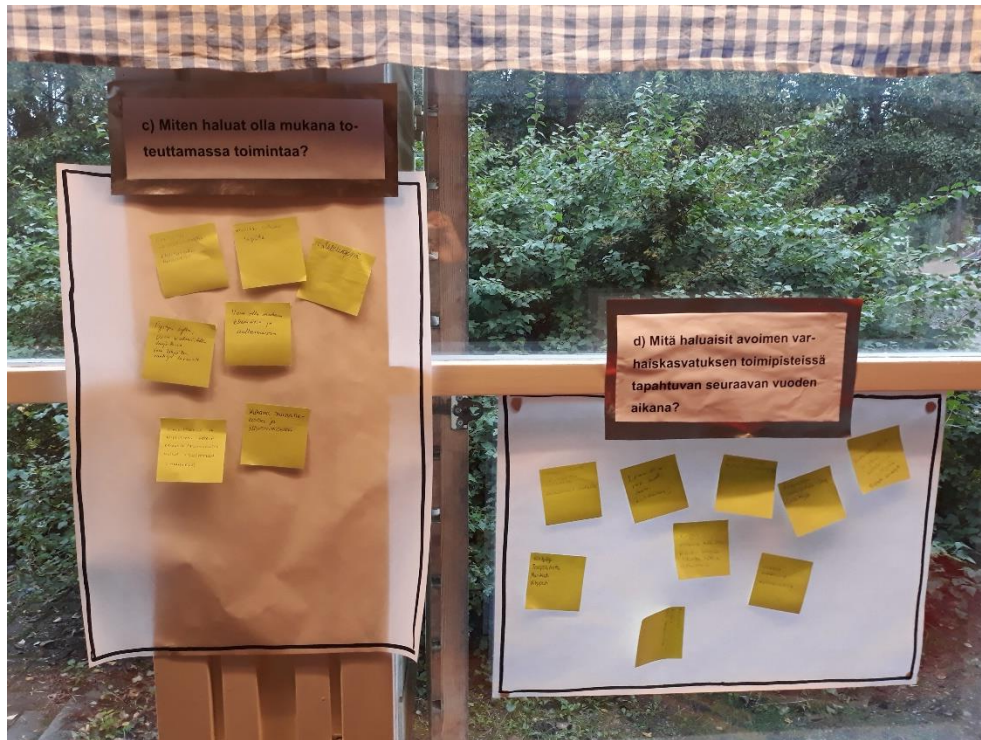
Kiinnostusta toiminnallisiin menetelmiin oli enemmän, kuin kokoustyyppisiin. Keskustelussa esille tuli suoraan toiminnan järjestäminen alusta alkaen, sisältäen vanhempien kanssa suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin (esimerkiksi sadonkorjuujuhla). Keskustelimme myös käyttäjäkokousmallista ja työpajatoiminnasta. Kokoustoiminta koettiin yhdessä liian muodolliseksi. Työpajatoiminnan ja osallisuustorin sovellettu malli valikoitui elokuussa -18. Menetelmän valintaan vaikutti avoimen varhaiskasvatuksen toiminnan luonne, jossa vanhemmat tulevat omien aikataulujen mukaan. Mallissa tuli ottaa huomioon sen vastaamisen helppous, olihan lapset tilanteessa ja tilassa mukana. Osallisuustorimalli mahdollisti perheiden elämän sen rinnalla. Yhteinen loppukeskustelu täytyi jättää pois edellisistä syistä. Mutta koimme, että haastattelu ja kysely tulevat olemaan hyvä jatke osallisuustori-menetelmälle. Tein mainokset (ks. liite 4) jokaiseen viiteen toimipisteeseen ja tiimi toimitti ne paikoilleen.

Mallin valinnan jälkeen olin yhteydessä ensin varhaiskasvatusyksikön johtajaan sähköpostilla ja sitten tapasin koko tiimiin elokuussa -18. Tuona päivänä ”viilasimme” yhdessä osallisuustorin otsikot ja kysymykset. Olin kevään keskusteluissa tiimin kanssa kirjannut ylös aiheita, joita he halusivat selvittää vanhemmilta. Tähän palaveriin olin muodostanut niistä johtajan avulla kuusi kysymystä apukysymyksineen. Keskustelu oli vilkasta ja koimme jotkin kysymykset vaikeiksi ymmärtää, mutta niitä ei haluttu jättää poiskaan. Sovimme käytännön toimista ja tehtävistä osallisuustori-päivinä ja haastattelujen päivinä. Sovimme myös erään työntekijän ehdotuksesta, että osallisuustori saa olla Kuovin perhepuistossa koko viikon esillä.

Osallisuustori järjestettiin kahdessa toimintayksikössä, Kuovin perhepuistossa ja Korian toimipisteellä. Se oli koko aukioloajan kestävä tapahtuma. Vastaa- jina oli avoimen varhaiskasvatuspalvelujen käyttäjäperheet. Kuovin perhepuis- tossa osallisuustori oli koko viikon esillä ja Korian toimipisteellä yhden päivän (aukioloaika viikossa). Osallisuustori käsitti kuusi pääkysymystä tai otsikkoa, joissa neljässä oli alakysymyksiä (liite 1). Tutkimuksen vetäjänä vastasin van- hempien alkuohjauksesta, neuvonnasta ja motivoinnista osallistumaan. Käy- tännössä kerroin vaikuttamisen mahdollisuudesta ja osallisuustorin tarkoituk- sesta. Kuovin perhepuistossa muut työntekijät ottivat täyden vastuun tästä tehtävästä viikon muina päivinä.

Kuva 7. Osallisuustori

Kuva 8. Osallisuustori

Osallisuustorissa vanhemmat saivat vastata kysymyksiin kirjallisesti Post it -lapuilla. Yhteen kysymykseen tehtiin puumerkillä vastaus. Kysymykset oli kiinnitetty pystysuoriin pintoihin ja niiden rinnalla oli tilaa vastauslapuille. Yhdessä henkilökunnan kanssa ohjasimme, neuvoimme ja motivoimme vanhempia vastaamaan kysymyksiin.

4.5.2 Haastattelujen ja kyselyjen toteutus

Ennen haastatteluja annoin perheille tietoa etukäteen kyselystä ja haastattelun aiheesta sekä kestosta ja tilanteesta. Tämä saattoi motivoida osallistumaan, mutta silloin perheellä oli myös mahdollisuus olla ottamatta osaa tutkimukseen. Eli se oli eettisesti perusteltua.

Haastattelin kuutta perhettä. Kysyin osallisuustori-mallin kokeilun aikana vanhemmilta halukkuutta haastatteluihin. Neljä äitiä ja yksi isä lupasivat mahdollisuuksien mukaan osallistua. Haastattelut toteutettiin osallisuustori-mallin kokeilun jälkeen viikon päästä. Haastattelupaikkana toimi Kuovin perhepuistossa henkilökunnan kahvipöytähuone ja Korian toimipisteellä perhekeskuksen vapaana oleva huone. Syytä tietämättä paikalle lupautuneista vanhemmista saa-

pui vain neljä äitiä. Loput haastateltavat sain mukaan paikalla olleista vanhemmista, sillä haastattelupäivä Kuovin perhepuistossa ja Korian toimipisteellä oli tavallinen avoin perheiden päivä. Nauhoitin haastattelut. Sitä ennen vanhemmat saivat vastata kyselyyn (ks. liite 2).

Olin etukäteen ajatellut haastateltavien määrän noin kuudeksi omien resursien näkökulmasta, mutta tekeväni päätöksen määrästä työskentelyvaiheessa. Viimeisenä haastattelupäivänä tämä tuntui riittävältä, sillä olin mielestäni saanut erilaisia näkökulmia ja mielipiteitä sopivasti. Kaksi haastatteluissa olleista imetti lastaan keskustelun lomassa, mutta en huomannut sen häiritsevän vanhempaa tai minua tilanteessa. Yhdellä oli mukanaan kolme vuotias lapsi, joka äidin kehotuksesta katseli ohjelmia perheen omalta tabletilla. Lapsi ei halunnut jäädä leikkitalaan, vaikka työntekijät olivat valmiina hoitamaan häntä edeltä käsin tehdyn suunnitelman mukaan. Sekin haastattelutilanne sujui ilman mitään keskeytystä.

Olin alun perin suunnitellut kysyväni haastattelussa samanlaisia kysymyksiä, mitä osallisuustorissa oli esillä. Mutta koin sen toistoksi ja asiaksi, joka ei kunnioittaisi jo saatuja vastauksia. Halusin tuoda vanhemmille esille sen, että olimme tiimin kanssa ehtineet lukea osallisuustorin vastauksia ja ne olivat vaikuttaneet ja kehittäneet haastattelun kysymyksiä syvemmiksi ja tarkemmiksi. Olimme saaneet suoraa palautetta osallisuustorissa, että jotkin kysymykset olivat vaikeita ymmärtää ja tehtävä koettiin raskaaksi. Saimme toki myös hyvää palautetta, ja kyselyyn ja haastatteluun vaikutti kaikki palaute. Ensin tein suunniteltuun kyselyyn korjauksia ja sitten päätin, että käytän sitä haastattelun pohjana. Kyselyn pohjana oli tutkimuksissa esille tulleita osallisuuden elementtejä, joilla halusin saada esille teemoja, joita voisi nousta esille haastattelussa. Eli kysely tiivistyi ja siitä otettiin pois samanlaiset kysymykset, mitkä osallisuustorissa oli ollut.

Vanhemmat saivat haastattelussa vastata kysymyksiin osaltaan vapaasti. Haastattelu oli vanhemman ehdottaman teeman etsimistä kyselyn tietystä kohtaa (kysymys 4-7) ja keskustelua siitä. Haastattelijana annoin vanhemmille täyden vapauden ottaa esille myös joku muu heitä kiinnostava asia. Joissakin tapauksissa esille nousi joku muu kuin kyselyn esittämä teema. Kaikissa kes-

kusteluissa käytin avoimia kysymyksiä ja yritin saada asian tai teeman tarkennettua. Käytin esimerkiksi kysymyksiä: mitä ”se” merkitsee teidän perheelle? Miksi ”se” on tärkeä? Mitä ”siihen” kuuluu teidän mielestänne? Miten ”sitä” voi parantaa/kehittää avoimessa varhaiskasvatuksessa? Haastattelussa pyrin dialogisuuteen perustuvaan yhdessä pohtimiseen ja uusien yhdessä tehtyjen ideoiden kehittämiseen. Etukäteen olin tehnyt joitakin avustavia kysymyksiä itselleni ylös, olihan menetelmä ja haastattelijana oleminen minulle uutta (ks. liite 3). Haastattelujen aikana keskustelu vei mennessään teeman löydyttyä, enkä välttämättä toteuttanut muita edeltä käsin suunniteltuja kysymyksiä sellaisinaan.

5 AINEISTON ANALYYSI

Toimintatutkimuksen analyysiin voidaan katsoa kuuluvan koko prosessi, suunnittelusta aineiston luokitteluun ja tulkintaan ja johtopäätöksiin asti (Kananen 2014, 104). Koska prosessin kulku on esitelty edellä, niin en ota sitä tässä esille.

Aineiston käsittelyssä käytin aineiston sisältöön perustuvaa luokittelua. Deduktiivinen lähestymistapa tulee esille siinä, että tutkimusraportissa esille tullut teoria todentuu niissä teemoissa, joita etsin aineistosta. Annan myös aineiston itsensä tuoda esille mahdollisia sisältöjä luokitteluteemoiksi. (Kananen 2014, 107-108.) Kyselyjen ja haastattelujen aineisto ei suoraan antanut vastauksia tutkimuskysymyksiin. Siksi niiden luokittelusta ja tulkinnasta tuli osittain omien subjektiivisten käsitysten valossa käsiteltyjä.

Osallisuustorin arviointia tein pelkästään jälkeenpäin aineistoa keräämällä. Mallin käyttämisen vaikutusta arvioin vanhempien mielipiteiden, työntekijöiden palautteen ja omien havaintojeni muodossa. Kananen mielestä (2014, 61) se ei anna mitään todellista vertailutietoa ja luotettavuus on heikko. Tällaista menetelmää ei ole käytetty Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa. Muutos siitä, mitä ennen oli käytetty menetelminä, on ilmeinen. Lähtötilanteeseen verrattuna osallisuuden kehittäminen on muuttunut kehittämisen muodossa. Muutosta voidaan mitata selvittämällä ”miten toiminnalle määritellyt tavoitteet ja käytännön toiminta vastaavat toisiaan” (Nurmi 2018). Tuon esille sen, miten osallisuustori vastasi sille määritellyjä tavoitteita.

Kysely oli tehty Likert-asteikkoa käyttäen. Kyselyt (6 kpl) käsittelemällä kaikkien vanhempien vastaukset lukumäärinä tyhjän kyselykaavakkeen arvoihin. Vastausten jakauma kertoi suoraan tulokset. Tutkimustuloksissa tämä näkyy määrää ja asteikkoa kuvailevina vastauksina. (Kananen 2014, 151.) Kyselyn väittämissä esiintyi valmiiksi teemoja, jotka yhdistelin kokonaisuudeksi.

Haastattelut (6 kpl) litteroin sanatarkasti, jonka jälkeen luin haastattelut yksi kerrallaan ja kuuntelin äänitettä samalla. Aloitin tämän jälkeen litteroidun aineiston teemoittelun. Ensin teemoja sai tulla niin paljon kuin vain osasin tekstistä löytää. Teemojen tuli liittyä perheisiin ja avoimeen varhaiskasvatukseen ja osallisuuden ja vaikuttamisen käsitteisiin. Etsin aineistosta vastauksia, miten vanhemmat kuvaavat osallisuutta, siihen vaikuttavia elementtejä sekä omaa toimijuuttaan tai vaikuttamistaan avoimessa varhaiskasvatuksessa. Lisäksi keräsin aineistosta asioita, joissa tuli esille, miten vanhemmat haluavat kehittää avointa varhaiskasvatusta. (Ruusuvoori ym. 2010, 17.) Odotin niiden olevan tiettyjä näkökulmia ja selityksiä. Etsin myös aineistosta erilaisuuksia toisiinsa nähden, jotta voisin tuoda esille perheiden erilaisia näkökulmia. Etsin myös samankaltaisuuksia, jotta voisin tuoda perheiden vastausten yhteneväisyyksiä. Sen jälkeen tiivistin materiaalia yhdistämällä teemoja kolmessa eri tasossa. Ne luokittelin alusta asti käsittämään koko aineistoa eli kaikkien vanhempien näkemyksiä silloin, kun niistä löytyi yhteneväisyyksiä. Luokittelin teemat myös case-tyyppisesti kuvailemaan tietyn perheen näkemyksiä. Tietty luokiteltu teema saattoi kuulua molempiin luokkiin, eli kaikkien vanhempien näkemyksiin ja tietyn perheen näkökulmaan.

Kun käsittelemällä haastattelun aineistoa, huomasin, että 3. tutkimuskysymyksen toimintatapojen näkökulman (tutkimuskysymys 3. Miten vanhemmat haluaisivat kehittää osallisuutta edistäviä toimintatapoja?) laajensin käsittämään osallisuuden osatekijöitä, elementtejä ja teemoja. Tuloksissa käytän niitä synonyymeinä. Tutkimuskysymystä tehdessäni en osannut arvioida toimintatapa-käsitteen merkitystä ja sitä, kuinka se oli vähän erilainen siihen verrattuna, mitä oikeasti halusin tietää. Tässä tutkimuksessa vastaan oikeasti kysymykseen: miten vanhemmat haluaisivat kehittää osallisuutta edistäviä elementtejä. Tosin

vanhempien antamista vastauksista voidaan vetää johtopäätöksenä myös toimintatapojen kaltaisia ideoita.

Tutkimusaineistoa käsitellessäni yritin luopua omista ennakkokäsityksistäni ja löytää myös jotakin uutta (Ruusuvoori ym. 2010, 16). Jo haastatteluja tehdesäni ja niistä jälkeinpäin havaintoja kenttäpäiväkirjaan kirjoittaessani huomasin vanhempien erilaisia käsityksiä esimerkiksi yhteisöllisyydestä. Eli vaikka moni haastateltava otti tämän käsitteen esille, tarkoitti se jokaiselle vähän eri asioita.

Tutkijana minun oma vahva käsitykseni osallisuudesta ja kokemus siitä vaikuttivat tutkimukseen. Se on ollut minun alkuvoimani tähän tutkimukseen. Jotta voin tehdä eettisiä johtopäätöksiä, oli oma näkemys jätettävä taka-alalle. Jotta voisin vapautua näitä omista merkityksistä, oli minun luettava tai kuunneltava perheiden antamia vastauksia moneen kertaan. Silloin minulla oli mahdollisuus erottaa oma ja vanhempien tapa antaa asialle merkitys. Koko prosessia raportoidessa kerron myös virhepäätelmät ja ratkaisut, jotka tein päästäkseni takaisin oikeaan tutkimuksen kuvaukseen. Kun analysoin perheiden vastauksia, oli huomioitava olosuhteiden merkitys. Perheissä ja haastattelutilanteessa saattaa vaikuttaa tekijöitä, joita voin vain havainnoida ja dokumentoida, ja tarvittaessa selvittää tutkimuksen lukijoille. (Pitkäranta 2014, 27,106, 116-117.)

Asiakkaalla on oikeus osallisuuteen ja Kouvolan avoin varhaiskasvatus haluaa lisätä asiakkaan osallisuutta, olivat johtoajatuksiani. Ne toimivat tärkeinä toimintaa motivoivina tekijöinä. Niihin liittyy arvoja, jotka ohjasivat tutkimaan ilmiötä. Tutkijana yritin tiedostaa ne tilanteet, jossa omat vahvat käsitykset ja mielipiteet osallisuudesta vaikuttivat tutkimuksen tekemiseen. Jotta tiedostin nämä tilanteet, minun oli tulkintaa tehdessäni palattava useasti varsinaisiin literoituihin aineistoihin ja koetella olinko ymmärtänyt oikein haastateltavaa. Tutkijana eri näkökulmien tiedostaminen ja niiden sopiminen johtoajatukseen on koeteltava useasti koko prosessin ajan. (Pitkäranta 2014, 29; Ruuhonen 2009.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Miten osallisuustori-malli lisää vanhempien osallisuutta avoimessa varhaiskasvatuksessa?

Seuraavat tutkimustulokset sain kysymällä mielipiteitä haastatteluissa olleilta ja keräämällä suullista ja kirjallista palautetta henkilökunnalta. Haastateltavista viisi oli mukana osallisuustorissa. Se, että saa vaikuttaa, koettiin yleisesti hyväksi ja tarpeelliseksi. Kaksi vastaajista koki, että kehittämistä koskevat avoimet kysymykset vaativat pidempää pohdintaa. Niitä ei ollut helppo ymmärtää ja vastaukset vaativat enemmän miettimistä. Mielipiteen kirjoittaminen nimetöminä lapuille koettiin helpoksi ja esille nostettiin ajatus siitä, että osallisuustorin vastauksissa kuuluu myös hiljaisempien vanhempien ”ääni”. Vanhemmista oli hyvä nähdä muiden vastauksia. Jollakin vanhemmalla voi olla hyvä idea, joka herättää muilla ajatuksen, miten sitä voisi toteuttaa. Eräs vanhempi arveli, että jotkut vanhemmat eivät osallistu kyselyihin, koska ovat niin tyytyväisiä avoimen varhaiskasvatuksen toimintaan. Kahdelle vanhemmalle osallistumista tärkeämpää on se, että saa vaan tulla ja olla mukana valmiiksi suunnitellussa toiminnassa.

Kaksi vastaajista koki, että vastausten antaminen muulla tavoin kuin yleisesti muiden nähtävälle, olisi parempi ja anonyymimpi. Eräs vanhempi toi esille asian näin:

” ...omien arvojen ja ajatusten (esille tuominen) vanhemmuuden tuen tarpeista voi olla henkilökohtainen”

”...jotkin asiat voivat olla herkkiä... oma haavoittuvuus tulee esille”.

Ratkaisuksi tähän ehdotettiin kirjoitettujen vastausten keräämistä niin, etteivät ne heti tule esille muiden nähtäväksi.

Vanhemmat kokivat osallisuustorin voivan olla käytettävä malli myöhemminkin, mutta kysymykset voisivat olla yksinkertaisempia. Toinen idea jatkokäytökseen oli keskustelun käyminen vastausten perusteella.

”...jollakin on hyvä idea, mut miten se toteutetaan...mut sit ku sitä ruvetaan keskustelemaan, nii sit se monesti mun mielest tuleekin helpommin.”

Avoimen varhaiskasvatuksen henkilökunta koki osallisuustorin myös hyvänä. Se tuotti paljon ideoita ja ehdotuksia vanhemmilta. Se myös vahvisti henkilökunnan keskeisiä ajatuksia vanhemmuuden tukemisesta ja vanhempien tarpeesta vaikuttaa. He havaitsivat joidenkin vanhempien jättävän osallistumatta, kun joku muu oli kirjoittanut samansisältöisen vastauksen. Nämä vanhemmat eivät halunneet kirjoittaa vastausta uudestaan. Osallisuustorin pysyminen koko viikon esillä Kuovin perhepuistossa koettiin parempana, kuin että se olisi ollut vain yhden päivän tapahtuma, niin kuin Koriolla oli (tosin Korian toimipiste on auki vain kerran viikossa). Heiltä tuli idea, että osallisuustori olisi voinut toteutua kaikissa viidessä toimipisteessä. Henkilökunta huomasi päällekkäisyyden asiakaslupauskyselyn kanssa, joka osaltaan on saattanut vaikuttaa vanhempien mielipiteisiin ja osallistumiseen. Eräs näkökulma osallisuuden kehittämisen esille tuomisesta nousi esille, kun henkilökunta osallistui dialogisuuskoulutukseen tutkimuksen tekemisen jälkeen. Tuohon koulutukseen oli nyt helpompi osallistua, kun oli jo tietoa osallisuuden kehittämisestä.

Oma havaintoni oli, että tiedonkeruumenetelmänä ja osallisuuden lisääjänä osallisuustori toimi hyvin. Se lisäsi osallistumista ja siitä saatuja ideoita ja ehdotuksia otettiin käyttöön avoimessa varhaiskasvatuksessa. Osallisuustori toimi aktivoivana menetelmänä, ja se herätti keskustelua vanhempien keskuudessa.

6.2 Mitä mieltä vanhemmat ovat osallisuuden toteutumisesta avoimessa varhaiskasvatuksessa?

Seuraavat tulokset tulivat esille kyselyssä. Kyselyyn osallistui kuusi vanhempaa. Melkein kaikilla kyselyyn osallistuneista vanhemmista oli kokemusta avoimen varhaiskasvatuksen toiminnasta vähintään vuoden. Yhdellä vanhemmalla oli ainakin puolen vuoden kokemus. Melkein kaikilla vanhemmilla oli kokemusta vähintään kahdesta toimitusyksikön toiminnasta. Kaikki olivat käyneet Kuovin perhepuistossa. Kaikki vanhemmat haluavat osallistua jatkossakin toimintaan.

Mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen toteutuu jokseenkin hyvin kaikkien vanhempien mielestä. Neljä vastaajista arvosti jokseenkin tärkeäksi tietoa toimintaan vaikuttamisesta. Toiminnasta ja siihen vaikuttamisesta tiedotetaan tarpeeksi ja avoimesti kaikkien vanhempien mielestä. Neljä vanhempaa haluaa osallistua yhdessä henkilökunnan kanssa toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Kun kysyttiin, kuinka tiheästi siihen halutaan osallistua, niin siihen vastattiin, että vain joskus. Vanhemman oma aktiivisuus osallistumisessa päätöksen tekoon ja toiminnan kehittämiseen nähtiin vähemmän tärkeäksi hyvinvointia tukevaksi asiaksi. Aloitteita ja ideoita toteutetaan Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa erittäin hyvin. Ideoiden antaminen toiminnan sisällöstä ja suunnittelussa mukana oleminen oli jokseenkin tärkeää yli puolella vastaajista. Yksi vastaajista ei kokenut ideoiden antamista ja mukana oloa suunnittelussa tai toteutuksessa ollenkaan tärkeäksi.

Asiakaslähtöisyys on Kouvolan avoimen varhaiskasvatuksen tärkein tai toiseksi tärkein hyvinvointia tukeva asia. Vanhemmat kertovat asiakaslähtöisyyden toteutuvan vähintään jokseenkin hyvin. Se, että henkilökunta ottaa vanhemman henkilökohtaiset tarpeet ja perheen elämäntilanteen huomioon, oli tärkeää tai jokseenkin tärkeää neljän vanhemman mielestä. Vanhempien luottamus henkilökuntaan on suuri ja he kokevat saavansa hyvin tukea vanhemmuuteensa. Yksi vanhemmista koki vanhemmuuden tukemisen toteutuvan välillä hyvin ja välillä huonommin. Vanhemmat haluavat saada henkilökohtaista ohjausta vanhemmuuteen. Kolme vanhempaa haluaa sen toteutuvan aina, kun he käyvät avoimen varhaiskasvatuksen toiminnassa. Yhteisöllisyyden toteutuminen oli tärkeää. Neljä vanhempaa näkee sen olevan tärkein hyvinvointia tukeva asia avoimessa varhaiskasvatuksessa. Puolet vanhemmista kokivat jakavansa yhteisiä kokemuksia muiden perheiden kanssa aina ja puolet joskus.

6.3 Miten vanhemmat haluaisivat kehittää osallisuutta edistäviä toimintatapoja?

Seuraavaksi esitellään vanhempien haastatteluista tulleita vastauksia. Vastaukset jakautuvat kuuteen eri luokkaan, joista asiakaslähtöisyys, yhteisöllisyys, vanhemmuuden tukeminen sekä kehittäminen ja suunnittelu saivat määrältään eniten aikaan keskustelua.

6.3.1 Asiakslähtöisyys

Vanhemmat toivovat avoimen varhaiskasvatuksen perustuvan asiakaslähtöisyyteen. He haluavat, että heidän toiveitaan kuunnellaan, kun suunnitellaan esimerkiksi uusia kerhoja. Vanhemmat toivovat tulevansa myös kuulluksi. Henkilökunnan tulee kuunnella, nouseeko esille huolia tai ongelmia ja olisiko tarvetta uusille ryhmille, jotka vastaisivat näihin tarpeisiin. Vanhemmat arvostavat kodin arjen vastapainoksi valmiiksi suunniteltua ja ohjatumpaa toimintaa. Toiminnan on tärkeää olla lapsilähtöistä ja mahdollistavan lasten keskenään leikkimisen. Vanhempien mielestä lasten viihtyvyyttä tukevat erilaiset lelut kuin kotona ja sosiaalisuuden tukeminen. Tähän tarpeeseen toivotaan apua henkilökunnalta. Yksi vanhemmista toivoo asiakaslähtöisyyden lisääntyvän, koska se vaikuttaa ensiksikin toiminnan laatuun ja sitä kautta perheiden hyvinvointiin positiivisesti. Asiakslähtöisyys merkitsee hänelle perusarvoa, joka vaikuttaa henkilökunnan kautta eettisesti ja käytännössä valintoihin ja niiden seurauksiin.

6.3.2 Yhteisöllisyys

Vanhemmat olivat yhtä mieltä siitä, että avoimen varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda yhteisiä kokemuksia perheille. Heille on tärkeää saada kuulua yhteisöön, esimerkiksi avoimen varhaiskasvatuksen toiminnassa käyviin perheisiin tai oman alueen lapsiperheiden ryhmään. Yhteisöllisyyttä verrattiin yksinäisyyteen, joka koettiin sen vastakohtana. Sitä välttääkseen vanhemmat yleensä keksivät itselleen paikkoja, missä tavata toisia. He ovat huolissaan niistä vanhemmista, jotka ovat kotonaan yksin. He haluaisivat, että yhteisöllisiä paikkoja olisi tarpeen mukaan ja että yksinäisille vanhemmille tiedottamisesta otettaisiin vastuuta niin henkilökunnan kuin vanhempienkin toimesta.

Vanhemmat toivovat avoimen varhaiskasvatuksen tukevan yhteenkuuluvuuden tunnetta. He haluavat enemmän tutustua toisiinsa ja saada ystäviä. Yhteisöllisyys lisääntyisi vanhempien mielestä, jos saman ikäisten lasten vanhemmat ja/tai samanlaisessa elämän tilanteessa olevat vanhemmat kokoontuisivat säännöllisesti yhteen tai jopa muodostaisivat oman ryhmän. Yhteiset koke-

mukset (esimerkiksi imetys tai lasten saaminen) yhdistävät ja lisäävät yhteisöllisyyttä. He kertoivat myös, että samojen perheiden säännöllinen tapaaminen lisää tuntemisen syventymistä.

”...se tärkein hyvinvointia tukeva asia, niin mie laitoin sen yhteisöllisyyden tunne. Varsinkin tällasille kotiäideille, mistä puhutaan, nii se saattaa olla kovin yksinäistä, nii on se kovin tärkeä, että on joku sellanen yhteisöllinen paikka.”

Erityisesti ulkopaikkakuntalaiset tarvitsevat tiivistä yhteisöllisyyttä, koska tukiverkoston luominen on heille tärkeää. Muualta muuttaneesta voi tuntua, että alueen lapsiperheet muodostavat jo oman ryhmän, johon on vaikea päästä mukaan. Ulkopaikkakuntalaisena on helpompi tutustua ulkopaikkakuntalaiseen. Avoimelta varhaiskasvatukselta he toivovat kynnyksen madaltamista konkreettisesti tukemalla tutustumaan ja ylläpitämään ajatusten vaihtoa vanempien kesken.

”...niin huomaa sen ja moni muukin on puhunut, et tääl on valmiiks sellasii klikkejä, porukoita...se (yhteisöllisyys) vois auttaa ehkä semmosii (muualta muuttaneita)...”

Eräs vanhempi kertoi, että jokaisella ihmisellä on omanlaisensa tarpeet yhteisöllisyyden toteutumiselle. Hän toivoo, että henkilökunta ottaa huomioon vanhemmat yksilöinä. Kaikille vanhemmille yhteisöllisyys ei tarkoita verkostoitumista ja yhteystietojen vaihtamista. Yhteisöllisyydestä ei tule koitua paineita ja väsymistä aktiivisuuden suorittajana.

Yksi vanhemmista nosti esille yhteisöllisyyden vähentymisen niin yhteiskunnassa kuin avoimessa varhaiskasvatuksessakin. Hän pohti seurauksia ja toi esille kehittämisen ideoita. Hänen mielestään ihmiset tulevat mielellään valmiiksi suunniteltuihin toimintoihin, ja se voi olla vain osallistumista.

”... me tullaan tänne valmiille, onhan sekin kivaa...mut se tois ehkä niitä perheitä enemmän yhteen, yhdessä tekeminen, niinku semmonen valmistelu ja semmonen...”

”... ku yhdessä tehään, se antaa enemmän.”

”...se oli tosi hieno tapahtuma jonka vanhemmat teki.”

Kehittämisen ideoita ovat vanhempien osallistuminen toimintaan yhdessä henkilökunnan kanssa sekä mielekäs ja vapaaehtoinen tekeminen. Hän kertoi esi-merkin vuorottelusta, jonka henkilökunta sopii yhdessä vanhempien kanssa. Toiset vanhemmat esimerkiksi paistavat makkaraa ja toiset katsovat lasten perään, jonka jälkeen vuorot vaihtuu. Tämä mahdollistaa aikuisten välisen keskustelun ja tuntemisen. Eräs vanhempi näkee yhteisöllisyyden syntyvän ennemmin hetkessä kuin olevan etukäteen suunniteltu. Toisaalta vanhempi toivoo enemmän ohjattua toimintaa tai keskusteluja yhteisistä teemoista, jonka hän näkee tuovan vanhempia yhteen.

Henkilökunnan vaikutus hyvän ilmapiirin muodostumiseen on tärkeä. Henkilökunnalta toivotaan vastaanottavaisuutta ja läsnäoloa. Se, että henkilökunta tuntee vanhemmat ja lapset, lisää vanhempien turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. Vanhemmat haluavat olla vuorovaikutuksessa, joka tuntuu turvalliselta ja jossa ei tarvitse pelätä juoruilua. Perheille on tärkeää saada luoda jonkun kanssa henkilökunnasta itselleen vähintään yksi läheinen suhde. Henkilökuntaa arvioidaan ”ihanaksi” ja ”mukavaksi” ja tärkeäksi tueksi.

6.3.3 Vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmuus on herkkä ja henkilökohtainen kokemus. Sen toteutuminen omassa elämässä on subjektiivinen asia. Kotona olevat vanhemmat toivovat, että henkilökunnan kanssa olisi helppo puhua haasteellisista asioista. Henkilökunnalta vaaditaan luottamuksen synnyttämistä ja sen vaalimista. Luottamus henkilökuntaan lisää vanhempien tuen vastaanottamista.

”...jos ne on ne minun arvot ja minun ajatukset, et minä saan tukea vanhemmuuteen ja muuta sellasta...ne saattais sit olla aika herkkiä asioita, että miten minä koen sen vanhemmuuden tuen, koska se voi jäädä, et joku joka kaipaa jotain semmosta konkreettista asiaa, et haluuko niinku... et haluuko tuoda sen niinku oman haavottuvuutensa esille...”

Vanhemmat haluavat vertaistukea myös toisiltaan. Avoimen varhaiskasvatuksen toivotaan mahdollistavan vanhempien keskinäisen mielipiteiden ja kokemusten jakamisen. Vanhemmat haluavat tutustua toistensa kasvatustyyliihin. Seuraamalla ja keskustelun kautta he saavat ohjeita ja vinkkejä toisiltaan. He

toteavat, että keskinäinen keskustelu onnistuu vain, jos lapset viihtyvät. Erilaiset lelut kuin kotona ja lapsilähtöinen toimintaympäristö tukevat viihtyvyyttä. Vauva-tapaamiset koettiin erityisen hyväksi. Niissä toteutuu yhteinen kokemus ja vanhemmuuden jakaminen. Erityisesti vanhemmat kaipaavat tukea uuden vauvan synnyttyä, vaikka lapsia olisi perheessä jo enemmän.

Henkilökunnalta vanhemmat toivovat enemmän tukea kasvatukseen. He arvostavat henkilökunnan ammattitaitoa ja tapaa olla lasten kanssa avoimen varhaiskasvatuksen toiminnassa.

”...jos tos on monta tuntii leikkimässä, nii hekin näkee, mitä tapahtuu...neuvolan terveydenhoitaja on vähän eri asia, ku sinne mennään...ku siin ollaa puol tuntii, nii eihän he siin nää mitään, nii nää ammattilaiset näkee paljon enemmän.”

”...mie kerkeen katella sit muitten touhui, niin mie sit hirveesti ehin omii siit henkilökunnan ammattitaidostakii, miten ne niinku käsittelee niit muita lapsii ja otan niit sit itteeni...”

Kotihoidossa olevien lasten vanhemmat tarvitsevat henkilökunnan ammattilista osaamista lasten kehityksen seuraamisessa ja mahdollisten huolien esille nostamisessa. Eräs vanhempi nosti esille tähän tehtävään vaikuttavan resurssien määrän. Hän ymmärsi, että henkilökunnan läsnäololla oli vaikutusta siihen, millaisiin tarpeisiin se voi vastata.

”...siin on edellytyksenä, et tääl on riittävästi henkilökuntaa, et niil on mahdollisuus sitte olla vuorovaikutuksessa vanhempien ja lasten kanssa...”

Osa vanhemmista haluaa henkilökohtaista tukea vanhemmuuteen. He toivovat, että henkilökunta näkee perheen mahdolliset tuen tarpeet. Vahvistus hyvästä vanhemmuudesta ja siitä, että saa olla oma itsensä vanhempana, tuntuu hyvältä. Kun vanhempana on väsynyt ja huonolla tuulella ja silti toivotaan tervetulleeksi vähän lepäämään, saa vanhemmat kokemaan, että he riittävät sellaisenaan.

”...me ollaan monta vuotta käyty tässä ja tulee tutuks, tää on vähän semmonen niinku olohuone välillä...”

Yksi vanhemmista toi esille sen, että haluaa itse pyytää henkilökohtaista apua ja palautetta lapsesta. Ja yksi vanhempi toivoi, että varsinkin, jos lapsia on enemmän kuin yksi, käytännön tukea lasten kanssa olemiseen ja ihan pieniinkin arjen yksityiskohtiin, kuten esimerkiksi ruokailuun ja pukemisiin.

Erilaiset tapahtumat ja asiantuntijavierailut tukevat vanhemmuutta. Asiantuntijoiden luennoista ja vierailuista kaikilla vanhemmilla oli kokemusta ja niitä toivottiin lisää. Syyksi kerrottiin, että silloin kynnyksellä ottaa esille haasteita ja asioita, jotka liittyvät vanhemmuuteen on pienempi. Avoimen varhaiskasvatuksen tilat sopivat teemakeskusteluihin. Vanhemmat kokivat teemakeskustelut tärkeäksi, koska silloin voi kokea, ettei ole yksin haasteiden kanssa ja silloin voi ymmärtää toista vanhempaa omassa tilanteessaan. Vähemmän tärkeäksi vanhemmat nimesivät isot luennot, joita toteutetaan kaupungin isoissa saleissa. Silti ne koettiin virkistäviksi ja tietoa antaviksi. Yksi vanhemmista kertoi, että teemat ja asiantuntijat ovat hyviä juttuja, mutta pääpaino ei tule olla sellaisessa toiminnassa. Vanhemmat toivovat henkilökunnan näkevän, jos perhe hyötyy jostakin tapahtumasta.

6.3.4 Kehittäminen ja suunnittelu

Avoimen varhaiskasvatuksen kehittäminen ja suunnitteluun osallistuminen herätti keskustelua. Neljä vanhempaa otti esille henkilökunnan ja vanhempien yhteisen suunnittelun tärkeyden. He halusivat kehittää yhteistyötä. Yhteisiä suunnitteluja toivotaan lisää. Henkilökunnan toivotaan mahdollistavan aktiivisemmin toiminnan suunnittelun ja kehittämisen yhdessä tehtäväksi.

”...nyt on ollu aika vähän sellasii (perheet ja henkilökunta osallistuvat yhdessä toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen), nii vois asiakkaille olla vähän aktiivisempi sen suhteen...”

Vanhempien antamat ideat ja ehdotukset on tärkeä toteuttaa. Ideoiden toteuttamiseen toivotaan tukea henkilökunnalta. Tietoa omien ideoiden toteutumisesta toivottiin kerrottavan.

Vanhemmat antoivat konkreettisia ideoita kehittämiseen. Toiveena on keskustelua noin neljä kertaa vuodessa yhteisistä asioista ja suunnitelmat kirjattaisiin ylös. Keskustellen vanhemmat miettivät yhdessä, miten ideaa toteutetaan ja miten vastuuta siitä jaetaan.

”...istuttais alas niitten kans, ketkä halua, mietittäis yhdessä sitä ja laitettais ihan paperille, sit ne ehkä toteutuiskii, niinku nopeemmin, ettei jäis vaan.”

Vanhempien joukosta eri ammattien edustajat ja harrastajat voisivat jakaa osaamistaan ja heiltä voisi tulla hyviä ideoita. Ehdotuksena esitettiin, että Kuovin perhepuistossa järjestettäisiin keskusteluja ideoista silloin, kun on vähän rauhallisempaa.

Kehittäminen ja suunnittelu puhuttivat myös negatiivisessa mielessä. Ideoiden antaminen ja niiden pyytämisen korostuminen voi tuntua liialliselta ja väsyttävältä. Vanhempien toiveena on, että henkilökunta muistaa, että aina ei jaksakaan eikä halua osallistua.

”...sitä on tullu joka tuutista, että vois antaa (ideoita), no siin kohtaa pää tyhjenee...”

”...mulle se ei oo niin tärkeetä et mä pääsen just niinku vaikuttamaan ja just haluan ajaa jotain agenda ja asiaa ja et pitäis saaha sitä, tätä ja tota...”

6.3.5 Tiedottaminen

Facebook on vanhempien mielestä tärkein tiedottamisen kanava. Vanhemmat arvelivat, että harvat perheet lukevat enää lehteä. Vain yksi perhe sai lehdestä ensimmäisen tiedon avoimen varhaiskasvatuksen toiminnasta. Kaupungin nettisivuista sanottiin, että ne ovat työlästä löytää. Tiedon toiminnasta sanottiin kulkevan hyvin kaverilta kaverille. Eräs vanhempi otti tässä kohtaa esille yksinäisyyden. Hänen mielestään pitäisi keksiä jokin tiedottamisen malli niille vanhemmille, joilla ei ole kavereita. Yksinäisyys merkitsi hänelle elämän rajoittuneisuutta ja yhteisöllisyydestä paitsi jäämistä.

Kaksi vanhempaa otti esille tiedottamisen parantamisen, vaikka sen koettiin parantuneen jo jonkun verran. Facebook helpottaa tietämään toiminnasta.

Vanhemmat kokivat, että ilmoitetut tapahtumat saatetaan unohtaa ja siksi tapahtumaa edellisenä päivänä tehty muistutus takaisi muistamisen ja lisäisi osallistumista. Toisaalta toinen vanhemmista kertoi, että toiminnasta tiedottaminen viikkoa ennen riittää ja että samana päivänä muistutusta ei välttämättä ehdi näkemään. Vanhempi haluaa muistuttaa henkilökuntaa ottamaan huomioon Facebookin mahdollisuudet tapahtuman ilmoittamisessa:

” ...kannattais hyödyntää se facebook, ku siel on ne tapahtumat, ku se voi luoda sen tapahtuman, sitä kannattais tommosissa erikoisjutuissa hyödyntää, et ihmiset näkis sen, ja sit se, et osahan käyttää sitä silleen, että se tuo ne tapahtumat kalentereihinsa...”

”Niin just jos edellisenä päivänä on se muistutus nii sit mä ehkä kerkeen nähä sen... ainaki mä ite huomaan, ett taas mä unohdin ton...”

Yksi ehdotus vanhempien tavoittamiseen kohdistui toiveena neuvolan tiedottamisen lisäämiseen avoimesta varhaiskasvatuksesta. Vanhemmat, jotka jäävät paitsi erillistä ja kiinteää vauvavanhempi ryhmää, jossa kerrotaan avoimen varhaiskasvatuksen toiminnasta tai muuttavat muualta, toivovat tiedottamista useamman kanavan kautta. Joku koki, että seurakunnan tiedottamisesta tulisi ottaa mallia. Hänelle oli tärkeää, että lapsen synttärit huomioitiin ja samalla kerrottiin ikään sopivan toiminnan mahdollisuuksista.

6.3.6 Fyysiset ympäristöt

Haastatteluissa korostui Korian perhekeskuksen kehittäminen. Toisaalta ymmärrettiin olemassa olevat resurssit, mutta vanhemmat toivovat niiden parantamista. Avoimen varhaiskasvatuksen toimintaan toivotaan Korialle isompia, mutta kodinomaisempia tiloja. Leikkitilojen suuruuden ja jaettavuuden koettiin vaikuttavan viihtymiseen. Se, että lapset voivat tehdä leikkiporukoita eri paikkoihin ja leikkiä ilman riitoja ja toisaalta ilman vaeltelua pitkin käytäviä, oli vanhempien toive. Korialle toivottiin myös ulkotiloja, pihaa tai puistoa lähelle.

Toinen kehittämisen aihe nousi vanhempien kokemusten esille nostamisesta. Vanhemmat tietävät suunnittelijoita enemmän käytännön asioista pihoilla ja sisätiloissa. Kun suunnitellaan uusia tiloja tai tilojen käyttämistä uudella tavalla,

toivovat vanhemmat, että heiltäkin kysytään ideoita ja mielipiteitä käytännön sujumisen varmistamiseksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Osallisuustori vanhempien osallisuutta lisäävänä mallina

Osallisuustori-mallin käyttäminen lisäsi vanhempien osallisuutta Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa. Noin kaksikymmentä vanhempaa osallistui kirjoittamalla vastauksia kysymyksiin. Heitä tuettiin ilmaisemaan mielipidettään ja ne otettiin huomioon suunniteltaessa toimintaa. Shierin osallisuuden portaisiin verrattuna sovellettu osallisuustori-malli ei antanut vanhemmalle mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon, eikä vallan ja vastuun jakamiseen. Sain tästä palautetta kahdelta haastatteluun osallistuneelta vanhemmalta. Heidän mielestään keskustelun järjestäminen ideoiden ja näkemysten esittämisen jälkeen takasi oikean osallisuuden toteutumisen. Siinä vanhemmat ovat oikeassa. Alkuperäiseen malliin tämä jo kuuluikin, mutta suunnitteluvaiheessa koimme sen vaativan erillisen ajan, joka vaati tilanteeseen resursseja, joihin ei ollut mahdollista vastata. Osallisuustori-mallia voidaan käyttää yhä jatkossakin, mutta siihen tulee palauttaa vanhempien osallisuus päätösten tekemiseen ja vallan ja vastuun ottamisen mahdollisuus. (Shier 2001, Veijolan 2015 mukaan.)

Osallisuustori-malliin voidaan lisätä osallisuutta myös ottamalla käyttöön käyttäjäkokous-malli. Käyttäjäkokous-mallissa asiakkaat kutsutaan säännöllisesti suunnittelemaan toimintaa yhdessä henkilökunnan kanssa. Tavoitteena on asiakkaiden aktivoiminen toimintaan ja yhteisöllisyyden lisääminen. Se voi olla normaalin kokousmenettelyin etenevä tapaaminen asiakkaiden kanssa, jossa on puheenjohtaja ja sihteeri. Kokouksessa nousseet asiat kirjataan ylös. Toiminnan suunnittelun lisäksi käyttäjäkokoukset antavat mahdollisuuden mielipiteen esittämiseen, toiminnan kehittämiseen, yhteisten asioiden päättämiseen ja toiminnan toteutukseen. (Halttunen-Sommardahl 2006.)

7.2 Osallisuuden toteutuminen Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa

Vanhemmat pitivät asiakaslähtöisyyttä, yhteisöllisyyden tunnetta ja asiakkaan kuulemista tärkeämpinä avoimen varhaiskasvatuksen hyvinvointia tukevina asioina kuin osallistumista kehittämiseen ja päätöksen tekoon. Puolet kyselyyn osallistuneista vanhemmista kokivat näiden tärkeämpien asioiden toteutuvan hyvin. He luottavat henkilökuntaan ja saavat tukea vanhemmuuteen. Tärkeää oli tieto, että puolet kyselyyn osallistuneista toivoivat vanhemmuuden tukemisen toteutuvan aina, kun he käyvät toiminnassa. Vanhemmat arvioivat osallisuuden toteutuvan hyvin avoimessa varhaiskasvatuksessa. Yhteisöllisyyden toteutuminen jokseenkin hyvin kuvaa osallisuuden myönteistä olemassaoloa. Perhe kokee kuuluvansa avoimen varhaiskasvatuksen yhteisöön. Mutta siinä on myös parantamisen varaa. Asiakaslähtöisyys ja asiakkaan kuuleminen tulivat esille myös Vuorenmaan tutkimuksessa (2016, 15-17, 60, 67), jossa ne nähtiin myönteisesti osallisuutta lisääviä osatekijöinä. Asiakaslähtöinen päätöksenteko lisää vanhempien osallisuutta.

Vanhempien osallisuudelle annetaan paljon mahdollisuuksia. Vanhemmat arvioivat mahdollisuuden osallistua kehittämiseen ja suunnitteluun ja ideoiden antamiseen toteutuvan erittäin hyvin. Heillä oli hyvin tietoa vaikutusmahdollisuuksistaan. Halu osallistua vaikuttamiseen jakoi mielipiteitä. Avoimessa varhaiskasvatuksessa on vanhempia, jotka haluavat osallistua toimintaan, mutta eivät niinkään vaikuttaa siihen. Suurin osa vanhemmista haluaa olla aktiivinen toiminnan kehittämisessä, mutta enimmäkseen joskus. Heissä kumminkin toteutuu osallisuus, joka tarkoittaa halua ottaa vastuuta ja vaikuttaa päätöksiin (Adams 2008, Jungerin 2017 mukaan).

7.3 Osallisuuden kehittäminen Kouvolan avoimessa varhaiskasvatuksessa

Haastatteluissa esille nousseet osallisuuden elementit olivat asiakaslähtöisyys, yhteisöllisyys, vanhemmuuden tukeminen ja kehittäminen ja suunnittelu. Eniten perheet haluavat kehittää yhteisöllisyyttä ja vanhemmuuden tukemista avoimessa varhaiskasvatuksessa. Myös asiakaslähtöisyys ja toiminnan kehit-

tämiseen osallistuminen erottuivat tärkeinä osallisuutta edistävinä toimintatavoina. Jotkin vanhemmat kertoivat konkreettisia ehdotuksia tiedottamisen ja fyysisten ympäristöjen kehittämiseen.

Yhteiset kokemukset ja yhdessä vietetty aika avoimen varhaiskasvatuksen toiminnassa lisäävät yhteisöllisyyden tunnetta. Vanhemmat korostavat henkilökunnan tehtävää olla mahdollistamassa keskustelua ja kokemuksia. Useat vanhemmat kertovat suunniteltujen toimintojen lisäävän yhteenkuuluvuutta ja jaettuja kokemuksia. Yhteisöllisyys ei tule suoraan esille muissa osallisuutta koskevissa esittelemissäni tutkimuksissa, mutta sen nähdään olevan osallisuutta lisäävä näkökulma. Yksinäisyys tuli esille vastakohtana yhteisöllisyydelle. Selvästi vanhemmat tiedostavat sen vaikuttavan negatiivisesti. Yksinäisyys voi olla joillekin itse valittua, mutta se voi olla myös syrjäytymisen tulos. (Haahtela 2004 Jungnerin 2017 mukaan.) Miten voisimme estää syrjäytymistä? Eräs vanhempi mainitsee yhteisen vastuun auttaa yksinäistä. Vastuuta tarvitaan henkilökunnalta silloin, jos vanhempi kokee yksinäisyyttä, vaikka olisi ryhmässä. Kun havainnoimme yksinäisyyttä, tulisi meidän selvittää, onko se tietoisesti valittua vai tarvitseeko vanhempi siinä apua.

Vanhemmat ajattelevat yhteisöllisyydestä eri tavoin. Yhdelle vanhemmalle riittää avoimen varhaiskasvatuksen toiminta, mutta toiselle se merkitsee vahvasti sen kehittämistä. Jotta yksilöllisyys toteutuisi, henkilökunnan on hyvä selvittää vanhemman ajatuksia ja tarpeita olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Vanhemmat asettuvat vastauksissaan melkein koko Shierin (2001, Veijolan 2015 mukaan) luomalle osallisuuden portaikolle. Aktiivisimmat ehdotukset koskevat päätöksien ja jaetun vastuun ja vallan antamista vanhemmille. He toivovat tähän henkilökunnalta tukea ja selkeitä ratkaisuja ja suunnitelmaa sen kehittämiseksi.

Vanhemmuuden tukeminen on avoimen varhaiskasvatuksen tarkoitus ja tavoite (Avoimen varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma 2017-2018). Leivon tutkimuksessa vanhempien osallisuus lisääntyy arvostavassa ja turvallisessa ilmapiirissä sekä avoimessa ja jatkuvassa vuorovaikutuksessa (Leivo 2017). Luottamus ja säännöllisen vuorovaikutuksen tarve tuli esille myös tässä tutkimuksessa. Luottamus-sana esiintyi useasti, kun puhuttiin vanhemmuudesta ja sen tukemisesta. Se toteutuu Kouvolassa hyvin. Haastatteluissa nousi esille,

että vanhemmuus koetaan henkilökohtaisesti. Kun keskustellaan vanhemmuudesta ja tuen tarpeista, vanhempi voi tuntea haavoittuvuutta, jota henkilökunnan tulee suojella. Vanhemmille tulee antaa tilaisuus keskustella henkilökunnan kanssa niin, että luottamus ja anonymiteetti toteutuvat. Vanhemmat haluavat kehittää omaa vanhemmuuttaan vertaisien ja henkilökunnan ammatillisen osaamisen tuella. Vertaistuki ja yhteisöllisyys ”kulkevat käsikkäin”. Mitä enemmän luottamus kasvaa vanhempien joukossa, sitä paremmin vanhemmat ottavat tukea vastaan toisiltaan ja henkilökunnalta. Siksi vanhemmuuden tukeminen edellyttää yhteisöllisyyden lisäämistä. Kuulluksi tulemisen kokemukset ja avoin vuorovaikutus sekä tiedonsaanti lapsen tilanteesta vaikuttavat myönteisesti osallisuuteen (Vuorenmaa 2016, 15-17).

Asiakaslähtöisyys käsitetään koko perheen huomioon ottamiseksi. Perhettä tulee kuulla suunniteltaessa toimintaa. Kerhot, ryhmät ja ohjatut toiminnot korostuvat toiveissa. Jotta perheen toiveita ja tarpeita vastaavaa toimintaa voidaan tehdä, tulee varsinkin tarpeiden selvittämiseen keskittyä. Toiveita ja ideoita vanhemmat saavat esittää vapaasti suullisesti ja kirjallisesti vasu-seinälle. Tarpeiden selvittäminen jää perheen tuntemisen ja yhdessä käytyjen keskustelujen ja perheestä tehtyjen havaintojen varaan. Lasten osallisuuden tarpeet nousevat esille suhteellisen vähän haastatteluissa. Vastauksissa vanhemmat kertovat arvostavansa leikkiympäristön soveltuvuutta ja virikkeellisuutta ja sitä, että se innostaa lapset leikkimään yhdessä. Lasten sosiaalisuutta täytyy tukea yhteisöllisesti. Lapsen osallisuuden lisääminen on uutta varhaiskasvatuksessa. Näyttää siltä, että kulttuurinmuutos vie aikaa perheilläkin. (Turja 2017b, 43.)

Suuri osa vanhemmista haluaa olla mukana kehittämässä ja suunnittelemassa avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa yhdessä henkilökunnan kanssa. Heillä on konkreettisiakin ideoita sen kehittämiseen, joiden toteutumisesta kannattaa virittää keskusteluja vanhempien kanssa pikimmiten. Kaikille vanhemmille tulee yhä antaa mahdollisuus kertoa ideoita ja ehdotuksia. Joillekin niiden antaminen riittää, mutta toisille osallisuus merkitsee päätöksien tekemistä ja vastuun ottamista. Vuorenmaan tutkimuksessa vaikuttamisen mahdollisuus ja Leivon tutkimuksessa vanhemman aktiivisuus nähdään osallisuutta lisäävinä tekijöinä (Vuorenmaa 2016, 15-17 & Leivo 2017). Vaikuttamisesta tulisi tehdä

helppoa, jotta se ei tuntuisi työläältä. Vapauden vastata tai olla vastaamatta tulisi olla vanhempien käsissä.

8 POHDINTA

Vanhemmilla on oikeus osallisuuteen. Tämä johtoajatus ohjaa minua ajattelemaan, että nyt kun tulokset ovat selvillä, on niiden kaikkien tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien ääntä kuultava. Siihen on reagoitava ja toimintaa kehitettävä. Toinen johtoajatukseni on, että Kouvolan avoin varhaiskasvatus haluaa kehittää vanhempien osallisuutta. Mielestäni se on valmis ottamaan tämän haasteen vastaan ja jatkamaan kehittämistä.

Tutkimustulokset näyttävät osallisuuden tarpeen olevan erilainen eri vanhemmilla. Osa vanhemmista haluaa jäädä osallisuuden alemmalle rappuselle. Heille riittää ideoiden antaminen ja niiden toteutuminen. Osalla on tarve olla mukana tekemässä päätöksiä ja toteuttamassa toimintaa. Tästä tuloksesta avoin varhaiskasvatus Kouvolassa voi kehittää mallin osallisuuden toteuttamiselle. Niille vanhemmille, jotka haluavat olla mukana suunnittelemassa ja ottamassa vastuuta, täytyy antaa siihen mahdollisuus. Osallisuustori on sopiva siinä mielessä, että hiljaisimpienkin ääni tulee kuuluviin. Osallisuustorin vaikuttavuus voidaan nähdä myös heikkona, sillä tässä tutkimuksessa ei mitattu vanhempien osallisuuden muutosta ennen ja jälkeen sen toteutusta (Kananen 2014, 61). Sen vuoksi mallin käyttöä tulevaisuudessa voi kyseenalaistaa. Mutta se ei vie pois vanhempien tarvetta olla osallinen. Sen osoittamiseen vanhemmat tarvitsevat riittävästi tukea. Yksi ehdotukseni on, että järjestetään keskustelutilaisuus, jossa ideoiden toteuttamisista päätetään ja suunnitellaan niiden toteutus yhteisvastuullisesti. Tällainen keskustelutilaisuus voisi toteutua henkilökunnan tukemana pari kertaa vuodessa tai aina tarvittaessa.

Esille nousseet osallisuuden osatekijät vaikuttavat toisiinsa. Vanhemmuuden tukeminen mahdollistuu, kun perheille suunnattu toiminta on asiakaslähtöistä ja perhe saa kokea kuuluvansa johonkin ryhmään. Vanhemmat luottavat henkilökuntaan, joka ymmärtää heitä ja jolla on ammattitaitoa niin lasten kuin koko perheen asioissa. Vanhemmat tarvitsevat toisiaan saadakseen vertaistukea.

Yhteisöllisyyden vahvistamiselle on hyvät perusteet, ja sen kehittämiseen tulee etsiä keinoja.

Vanhemmilla oli erilaisia käsityksiä osallisuudesta tässä tutkimuksessa. Siksi avoimen varhaiskasvatuksen työntekijöiden tulee yrittää ottaa vanhemmat yksilöinä huomioon ja tarjota erilaisia kanavia olla osallinen. Osallisuus on merkittävä hyvinvointia tukeva asia. Osallisuutta tulisi lisätä niidenkin vanhempien elämässä, jotka ovat tässä tutkimuksessa Shierin osallisuuden portaiden alapäässä (Shier 2001, Veijolan 2015 mukaan). Vuorenmaan tutkimus kertoo sen, että kun osallisuutta esimerkiksi vahvistetaan jossakin perheelle tärkeässä palvelussa, niin se vaikuttaa myös osallisuuden kasvuun vastavuoroisesti perheen arjessa (Vuorenmaa 2016, 74-75).

Avoimen varhaiskasvatuksen työntekijät halusivat tietää, miten innostaa vanhempia osallisuuteen. Jotkut vanhemmat kertoivat konkreettisia ideoita ja ehdotuksia vastauksissaan. Avoimen varhaiskasvatuksen perheet vaihtuvat aika ajoin ”uusiin”, koska monet vanhemmista menevät takaisin töihin ja lapset hoitoon. Siksi tämä kysymys täytyy mielestäni kysyä aina uudestaan, ja yrittää löytää vastaus aina uudestaan joka perheen kohdalla.

Avoin varhaiskasvatus on ennaltaehkäisevää toimintaa. Vertaistuen kautta vanhemmat voivat jakaa kasvatukseen liittyviä kokemuksia. Toiminnassa mukana olevilla vanhemmilla on myös ammattilaisten tuki erilaisissa kriisitilanteissa. Ennaltaehkäisevyys tulee esille myös silloin, kun tarvitaan hyvissä ajoin ohjausta tarvittavaan palveluun. Huolen puheeksi otto tehdään ennen kuin ongelmat tulevat suuriksi. Osallisuuden lisääminen on yhteydessä ennaltaehkäisevyyteen. Tässä tutkimuksessa vanhemmat ovat saaneet olla kokemusasiantuntijoita. Mahdollisuus nousta korkeammalle osallisuuden portaissa kasvattaa hyvinvointia ja ennaltaehkäisevyyttä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa halutaan kehittää lasten osallisuutta. Lasten osallisuuden lisääminen on myös Kouvolan avoimen varhaiskasvatuksen tavoitteena. Tässä tutkimuksessa lasten näkökulma tuli esiin vain vanhempien kautta. Vanhempien mielestä avoin varhaiskasvatus on yhdessä vietettävää aikaa, uusia virikkeitä ja sosiaalisuuden opettelua. Lasten oman ”äänen kuuluminen” tukisi perheen hyvinvointia, sillä osallisuus kehittää lasta.

”Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 24). Tätä näkökulmaa tulisi tuoda esille vanhemmille ja kehittää avoimessa varhaiskasvatuksessa. Lasten osallisuus avoimessa varhaiskasvatuksessa sopii jatkotutkimuksen aiheeksi kehittämisen näkökulmasta.

LÄHTEET

Halttunen-Sommardahl, R. 2006. Osallistavia menetelmiä ja rakenteita sosiaaliviraston työssä -Opas sosiaaliviraston työntekijöille. WWW-dokumentti. Saatavissa <https://www.jelli.fi/assets/files/sites/6/2017/07/osallistavia-menetelmi%C3%A4-ja-rakenteita-sosiaaliviraston-ty%C3%B6ss%C3%A4.pdf> [viitattu 3.6.2018].

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus: perusteita. Helsinki: BoD – Books on Demand.

Hotari, K-E. & Oranen M. & Pösö T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Junger, A. 2017. Johdantoa osallisuuteen. Luentosarja. Syksy 2017. Kotka: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Powerpoint-esitys.

Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Hyväksytty lautakunnassa 17.5.2017. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/vasu2017/vptsjt/3ppa> [viitattu 6.2.2019].

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 185.

Kauppinen, B. 2007. Osallisuuden menetelmien työkalupakki Kajaanin kaupungin nuorisotyöhön ja perusopetukseen. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.jelli.fi/assets/files/sites/6/2017/07/Osallisuuden_menetelmien_tyokalupakki1.pdf [viitattu 3.6.2018].

Leivo, H. 2017. Vanhempien kokemuksia osallisuudesta varhaiskasvatuksessa. Pro gradu. Helsingin yliopisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/229785> [viitattu 7.2.2018].

Nurmi, M. 2018. Taloudellisen ajattelun perusteet sosiaalialalla 7.9.2018. Kotka: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Powerpoint-esitys.

Perhepuistot s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kouvola.fi/index/paivahoitojavarhaiskasvatus/perhepuistot.html> [viitattu 17.2.2018].

Perukangas, M. 2010. Työpajatoiminta, nuoret ja osallisuus. Onnistuvat opit – monialaisen yhteistyön juurruttamismalli nuorten tukemiseksi. Sosiaalikehitys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://docplayer.fi/116149-Tyopajatoiminta-nuoret-ja-osallisuus.html> [viitattu 3.6.2018].

Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: työkirja ammattikorkeakouluun. Jokioinen: e-Oppi Oy. WWW-dokumentti. Saatavissa:

<https://www-ellibslibrary-com.ezproxy.xamk.fi//book/9789522828019> [viitattu 17.2.2018].

Ruohonen, S. 2009. Toimintatutkimus design-alan opinnäytetyössä. Teoksessa Mäkelä-Marttinen, L. (toim.) Luova työ tutkimuksen kohteena. Avauksia design-alojen metodologiaan. Kotka: Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Oppimateriaali. Nro 23, 9-24.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Saarinen, E. 2018. Osallisuus edellyttää ja edistää. Lastentarha-lehti 5/18 26-28.

Sihvola, J. 2019. Avoimen varhaiskasvatusyksikön johtaja. Haastattelu 1.2.2019. Kouvola: Avoin varhaiskasvatus.

Tanneraho, M. 2014. Vanhempien osallisuuden elementtejä suomalaisen varhaiskasvatuksen kontekstissa. Pro gradu. Helsingin yliopisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/144115/Maija_Tanneraho_PG_2014.pdf?sequence=1 [viitattu 7.2.2018].

Tilastokeskus 2018a. Asukasrakenne 2016. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto_2018/paavo_1_he_2018.px/table/table-ViewLayout2/?rxid=03585185-9927-4e56-af4e-01b8ca389d80 [viitattu 29.1.2019].

Tilastokeskus 2018b. Rakennukset ja asunnot 2016. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto_2018/paavo_6_ra_2018.px/?rxid=03585185-9927-4e56-af4e-01b8ca389d80 [viitattu 29.1.2019].

Turja, L. 2017a. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksen arjessa. 24.10.2017. Powerpoint-esitys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://static.beyond-creative.fi/1/eevent/materials/13/d3f599314d8be9fdcfb6ec8ac622d551.pdf#page=14&zoom=auto,-16,20> [viitattu 28.11.2018].

Turja, L. 2017b. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 38-55.

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy.

Varhaiskasvatusyksikön toimintasuunnitelma 2017-2018. Avoin varhaiskasvatus. Kouvola hyvinvointipalvelut. Saatu luettavaksi 18.6.2018.

Veijola, A. 2015. Miten motivoin asiakasta ja houkuttelen tavoitteita esiin. Seminaari 2.12.2015. Oulun ammattikorkeakoulu. Powerpoint-esitys.

Vuorenmaa, M. 2016. Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98335/978-952-03-0019-7.pdf?sequence=1> [viitattu 30.3.2018].

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-havainnoi.pdf> [viitattu 25.4.2018].

Osallisuustorin kysymykset/otsikot

1.Kerro jokin positiivinen asia, minkä olet saanut avoimen varhaiskasvatuksen toiminnasta?

2.Vanhemmuus on rakkautta ja rajoja

- a) Miten toimintaan osallistuminen tukee vanhemmuuttasi?
- b) Millaista ohjausta tai apua haluat saada henkilökunnalta vanhemmuuteen?

3.Avoimen varhaiskasvatuksen kehittäminen

- a) Miten haluat vaikuttaa toiminnan sisältöön, siihen mitä tapahtuu avoimen varhaiskasvatuksen toimipisteissä?
- b) Miten haluat vaikuttaa toiminnan kehittämiseen/arviointiin?
- c) Miten haluat olla mukana toteuttamassa toimintaa?
- d) Mitä haluaisit, että avoimen varhaiskasvatuksen toimipisteissä tapahtuisi seuraavan vuoden aikana?

4.Missä paikassa tietoa toiminnasta tulisi olla esillä?

5.Koetko toimipisteiden päivittäiset aukioloajat sopiviksi?

Koetko toimipisteiden loma-aikojen aukioloajat/ suljettuna oloajat sopiviksi?

Miten haluaisit muuttaa niitä?

6.Millaista viestintätapaa haluat käyttää kertoaksesi mielipiteitä ja ideoita?

Valitse vaihtoehdoista niin monta mieluista kuin haluat. Merkitse puumerkillä suoraan vaihtoehdon perään.

- a) Kaupungin sivuilla linkki: avoimen varhaiskasvatuksen kehittäminen/palaute

b) Mahdollisuus käyttää avoimen varhaiskasvatuksen omaa tablettia em. linkkiin päästäkseen

c) suora palaute henkilökunnalle

d) kirjoittaa lapulle ja palauttaa palautelaatikkoon

e) kirjoittaa seinälle varattuun tilaan

f) kerran toimikaudessa (syksy, kevät) tapahtuva tapaaminen yhdessä henkilökunnan kanssa

g) facebookin kautta

h) jokin muu, mikä? _____

Kysely vanhemmille osallisuudesta

1. Kuinka kauan olette käyneet Kuovin perhepuistossa/avoimen varhaiskasvatuksen toiminnassa Korian perhekeskuksessa?
 - a) tämä on uusi asia meidän perheelle
 - b) olemme käyneet ½ vuotta – 1 vuoden
 - c) olemme käyneet yli vuoden

2. Käyttökö useammassa toimipisteessä? Missä niissä?

3. Mistä kuulit/sait tietää ensimmäisen kerran Kouvolan kaupungin avoimesta varhaiskasvatuksesta?

4. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä. Ympyröi vaihtoehdoista 1 - 5 itsellesi sopivin.
(5 – tärkeää, 4 – jokseenkin tärkeää, 3 – siltä väliltä, 2 – ei niin tärkeää, 1 – ei ollenkaan tärkeää)
 - a) Voin antaa ideoita toiminnan sisällöstä.
1 2 3 4 5
 - b) Voin olla mukana toteuttamassa suunniteltua toimintaa.
1 2 3 4 5
 - c) Minulla on tarpeeksi tietoa, miten voin vaikuttaa toimintaan.
1 2 3 4 5
 - d) Perheet ja henkilökunta osallistuvat yhdessä toiminnan suunnitteluun.
1 2 3 4 5
 - e) Perheet ja henkilökunta osallistuvat yhdessä toiminnan toteutukseen.
1 2 3 4 5
 - f) Henkilökunta ottaa henkilökohtaiset tarpeeni huomioon.
1 2 3 4 5
 - g) Henkilökunta ottaa huomioon perheeni elämäntilanteen.
1 2 3 4 5

5. Miten seuraavat asiat ovat mielestäsi toteutuneet avoimessa varhaiskasvatuksessa? Ympyröi sopivin vaihtoehto.
(5 - hyvin, 4 - jokseenkin hyvin, 3 - siltä väliltä, 2 - jokseenkin huonosti, 1 – huonosti)
 - a) Aloitteitani ja ideoitani toteutetaan.

- 1 2 3 4 5
- b) Toiminta on asiakaslähtöistä.
1 2 3 4 5
- c) Saan osallistua toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen.
1 2 3 4 5
- d) Toiminnasta tiedotetaan tarpeeksi.
1 2 3 4 5
- e) Vaikutusmahdollisuuksista kerrotaan avoimesti.
1 2 3 4 5
- f) Saan tukea vanhemmuuteen.
1 2 3 4 5
- g) Luotan henkilökuntaan.
1 2 3 4 5
6. Vastaa seuraaviin avointa varhaiskasvatusta koskeviin kysymyksiin. Valitse sopivin vaihtoehto. (1 - en koskaan, 2 - joskus, 3 - aina)
- a) Koetko käymisen vanhemmuutta tukevana? 1 2 3
- b) Haluatko tehdä yhteistyötä henkilökunnan kanssa lapsesi tilanteen parantamiseksi? 1 2 3
- c) Haluatko saada henkilökohtaista ohjausta vanhemmuuteen?
1 2 3
- d) Koetko jakavasi yhteisiä kokemuksia muiden perheiden kanssa?
1 2 3
- e) Haluatko osallistua jatkossakin toimintaan? 1 2 3
- f) Haluatko vaikuttaa toiminnan sisältöön? 1 2 3
- g) Haluatko vaikuttaa toiminnan kehittämiseen? 1 2 3
- h) Haluatko olla mukana toteuttamassa toimintaa? 1 2 3
7. Laita tärkeysjärjestykseen seuraavat avoimen varhaiskasvatuksen hyvinvointia tukevat asiat.
Merkitse luvuilla 1(tärkein) - 5(vähiten tärkein).
- a) vanhemman oma aktiivisuus toiminnan kehittämisessä
- b) osallistuminen päätöksentekoon
- c) yhteisöllisyyden tunne
- d) asiakaslähtöisyys
- e) asiakkaan kuuleminen

Avoimet haastattelukysymykset

1. Miltä kysely tuntui?
2. Keskustellaan kyselyssä mainituista asioista. Mikä on teistä tärkein kohta/väittäjä kysymyksessä 4? Miksi? Mitä se merkitsee teidän perheelle, kerro joku esimerkki? Entä seuraavaksi tärkeä? Miten toivoisitte sen näkyvän/kehittyvän täällä avoimessa varhaiskasvatuksessa?
3. Kohdassa 5 arvioidaan avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa. Mikä on tärkein asia kysymyksessä 5? Miksi? Millä tavalla toivot sen toteutuvan avoimessa varhaiskasvatuksessa (kerro esimerkki)? Haluaisitko sen asian muuttuvan?
4. Mitä kysymystä pidät tärkeimpänä kohdassa 6? Miksi? Millä tavalla toivot sen toteutuvan avoimessa varhaiskasvatuksessa? Miten sitä pitäisi kehittää?
5. Mitä vastasit kohtaan 7? Miksi? Mitä se merkitsee teille? Tarvitseeko jokin niistä kohdista muutosta/kehittämistä?
6. Miten koit osallisuustorin?

Susanna Ek

Tiedotus vanhemmille

Sosionomiopiskelija

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

6.8.2018

Hei kaikki vanhemmat!

Teen tutkimusta vanhempien osallisuudesta Kouvolan kaupungin avoimessa varhaiskasvatuksessa. Tämä perheille suunnattu palvelu kiinnostaa minua siksi, että olen äitinä saanut itse viettää siellä pari merkittävää vuotta 2000 – luvun alussa. Toinen syy on se, että nyt opiskelen sosionomiksi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa. Teen tästä aiheesta opinnäytetyötä.

Henkilökunta ja minä haluamme tietää, mitä mieltä te olette avoimen varhaiskasvatuksen kehittämisestä. Meillä kaikilla on mielipiteitä siitä, mitä pitää tärkeänä ja juuri niistä meille on hyvä kertoa, sillä se vaikuttaa tulevan suunniteluun. Meidän toivomuksemme on, että yhdessä kehitämme toimintaa, jossa kaikki erilaisina koemme välittämistä, luottamusta ja iloa.

Tervetuloa Osallisuustorille

**ma 10.9 klo. 9 alkaen (Kuovin perhepuisto) ja
to 13.9 klo 9 alkaen (Korian toimipiste).**

Tutkimukseni tavoite on löytää hyvä malli yhteistyölle. Tutkimukseen kuuluu osallisuuden havainnointia, toiminnan kokeilua ja vapaaehtoisia haastatteluja.

Haastattelut tapahtuvat anonymisti ja luotettavasti ja takaan salassapidon vastaajille. Haastattelut käydään toiminnan kokeilun jälkeen avoimen varhaiskasvatuksen tiloissa. Tulen kysymään kiinnostusta, mutta minulle/henkilökunnalle saa myös ilmoittautua.

YHTEISTYÖTERVEISIN,

Susanna Ek

osuek001@edu.xamk.fi